

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particularilor 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoiului 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 50

SAMBATA 7 Decembrie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cum s'a înțeles la noi arhitectura

de prof. G. OPRESCU

A quelque chose malheur est bon, zice un vechiu și încercat proverb francez. Către murele de zilele trecute, adică natura, pe lângă nenorocirea ce ne-a cauzat — în mare parte din vina omului, cum voi arăta — a avut și partea lui utilă, căci a dat arhitecților și clienților lor, nouă tuturor, o lecție salutară și fără replică: ne-a arătat cum se cuvine să construim în viitor. La noi, din nefericire, și în arhitectură, ca în multe alte domenii, ce s'a apreciat mai mult a fost todeauna fațada, aparența, ceea ce lua ochii, forma spectaculară lipsită de fond și de seriozitate. În acest spirit au fost clădite cele mai multe din casele noastre, cu balcoane și terase inutile, cu foișoare pe coperișuri, cu fel de fel de zorzane „pitorești”, în unghiuri intrând și ieșind în afară din corpul principal (sub pretextul discutabil că acesta ar fi „stilul național”, mai ales cu nenumăratele coruri monstruoase, de câteva tone fiecare, fără nici un rost, fără nici o utilitate și — aceasta sare acum în ochi — nu suficient de bine fixate, ca să reziste vibrațiilor. Cel puțin nouă zecimi din pagubele ce am suferit au fost cauzate de acești monștri (monștri și din punct de vedere estetic, și din punct de vedere al funcției ce îndeplineau), care la primele mișcări ale pământului s'au frânt și au căzut, sfărâșcând căpriorii podurilor, dărâșcând zidurile, trecând uneori prin tavane.

Iată deci o primă lecție dureroasă a naturii: sub pretextul ușurării al „frumuseții” — ne zice ea — nu ridicăți coșuri „ornamentale”, nu îngreuați coperișul, adică partea cea mai sensibilă a unei construcții, cea mai supusă oscilațiilor în caz de cutremur. Este drept că în Franța, unde au învățat mulți din arhitecții noștri sau profesorii lor, s'au ridicat în vremea Renașterii coșuri de cămin pentru podobă. Luvrul le are, ca și castellele de pe malul Lorelei. Ele au fost însă bine fixate, solide, așezate pe baze puternice, nu sprijinite pe un zid de o cărămidă în lațul ei, ca la noi. Chiar așa, constructorii francezi și-au dat seama de fragilitatea acestor prisme subțiri și înalte, de echilibrul lor nestabil, de puțina lor rezistență, nu la forța devastatoare a cutremurelor, care nu există în Franța, ci la cea, mult mai slabă, dar totuși primejdioasă a vântului. Ei au renunțat la aceste coșuri, reducându-le la dimensiuni modeste. Așa apar ele ceva mai târziu, în clădirile sec. al XVIII-lea, la Versailles, la ministerul Marinei de pe Piața Concordiei, la Palais-Bourbon, la Palais-Royal, ca să nu citez decât câteva exemple celebre, de toți cunoscuți. Iar ca să se evite inconvenientul rezultat din scurtimea coșului, care, se pare, că nu trage decât nu se ridică până la nivelul creștei casei, chiar un artist ca Gabriel, unul din cei mai talentați arhitecți francezi, și alții, aproape tot așa de mari, de căi să compromită construcția, în caz de răsturnare a coșurilor, au preferat să le zidească scunde și să adauge deasupra lor niște vulgare burleane de tînchea, care desfigau linia acoperișului, dar care, datorite de vânturi, n'ar fi făcut nici o pagubă.

Principiile care stau la baza ori cărei construcții rezistențe sânt următoarele: logica, caracterul necesar al fiecărui element al ei, onestitatea mijloacelor întrebunțate, franchețe. Tot ce contrazice aceste principii este nu numai costisitor și superficial, ci de-a dreptul vătămător. Dacă am face azi o plimbare pe străzile Capitalei, am vedea că ceea ce s'a desprins și a căzut este tot ce era de prisos, nesincer, așezat ca să mascheze cine știe ce raclă a zidăriei: coșurile de care vorbeam, fațadele colorate care nu susțineau nimic, fontanele plecate superficial, lucarnile monumentale de ciment sau de piatră, foișoarele așezate uneori la 20 de metri deasupra solului, adică acolo unde nimeni nu i-ar veni în gând să se urce, ornamentele greoaie, de parvenit, de la uși și de la ferestre, zidurile de umplură sau impropriu legate de restul casei. Ce a rămas este numai ceea ce era solid, rațional, bine gândit și conștiincios executat.

Pentru a proba aceasta printr'un exemplu concret, mă voi opri la o construcție pe care o cunosc bine, acum pe jumătate ruinată, la Muzeul Toma Seliar. Este opera răposatului Berendei, arhitect pe vremea lui cu reputație. Format în Franța, fără însă să-și fi asimilat noimele adânci ale bunei arhitecturii franceze (starea de azi a muzeului o dovedește), cele mai multe case zidite de dânsul imităază stilul Ludovic al XV-lea sau Ludovic al XVI-lea. Așa este și localul muzeului nostru. Regretatul Toma Seliar, când și-a comandat casa, nu s'a uitat la chelălă: a vroit ceva frumos și solid. A dat ordin să se întrebunțeze cel mai bun material, chiar pentru cele mai neînsemnate detalii (unele clanțe de ușe sânt de bronz cizelat); totuși, din vina arhitectului, s'au făcut greșeli care au dus fatal la dezastul de acum. Astfel, de pildă, fațadele, și cea din față, și cea din spate, au fost precedate de niște imense terase și scări monumentale, pe care nimeni nu s'a urcat sau s'o scoborit vre-odată. De ciment și susținute de grinzi de fier prinse în zid, ele reprezentă o masă de zidărie de câteva zeci de tone. Insuficient izolate, după puținii ani apa a început să treacă prin ele. Au devenit astfel o cauză permanentă de neplăcere, din pricina infiltrațiilor după ce mai mică ploaie sau toapă de zăpadă. Tencuiala a căzut, terasele au luat un aspect de ruine, aspect care revenea la scurt timp după reparație, și care n'ar fi dispărut de căi după o refacere totală, cu mijloace de izolare moderne, enorm de costisitoare și în disproporție cu utilitatea, chiar estetică, a teraselor.

Coperișul casei, cu fel de fel de ornamente și ghirlande de zinc (care se oxidează inevitabil după câțiva ani și cade în pulbere) este conceput ca o împreunare de nenumărate pavilioane, cu unghiuri

(Urmare în pag. 5-a)

CRITICA lui IBRAILEANU

de G. C. NICULESCU

În una din puținele noastre reviste literare, am întâlnit, nu de mult, un articol: Poporanismul în lumina istoriei literare, datorit d-lui M. Apostolescu, în care unele afirmații mai vechi ale mele sunt puse în discuție. Sunt vreo trei ani de când autorul lui s'a prezentat să-și ia un subiect de lucrare de seminar la Istoria literaturii române și s'a oprit asupra lui G. Ibrăileanu. Cunosced răbdarea și conștiinciozitatea cu care a fost pregătită această lucrare, la sfârșit, mi se pare, distinsă cu un premiu. Sunt întâmplări, în definitiv, nu din cale-afară de extraordinare. Ceea ce este însă deosebit de rar este ca cineva, după ce a susținut lucrarea, ba chiar după ce și-a trecut examenul de licență, să rămână pasionat pentru subiectul său, să-și continue investigațiile și să caute să adâncească ceea ce, firește, la început, nu putuse și decât o așezare de jaloane. Aceasta se întâmplă cu d. Apostolescu, de aceea îmi jace o plăcută datorie să discut cu d-sa și să lămurim lucrurile asupra cărora nu suntem de acord.

Articolul Poporanismul în lumina istoriei literare este, să-mi fie iertat că o spun, ceva cam confuz, insuficient exact, așa că multora nu va apărea limpede ce urmărește a-nume autorul să pună în lumină. Se poate totuși distinge ca însemnătatea intenția de a scoate pe Ibrăileanu de sub învinuirea că la Viața Românească a exercitat o critică dogmatică, subordonată poporanismului.

Înainte de a păși la discutarea aceste probleme, să elucidăm însă o chestiune mai de amănunt. Anume, d. M. Apostolescu îmi impută ca exagerată afirmația făcută (într-o notă de subsol, adaug eu) în studiul meu Ideologia literară poporanistă (Buc., 1937) că Ibrăileanu prețuia „în chip deosebit” Moș Gheorghe la Expoziție și Datoriile uitate. Cred că se înșală. În Note și impresii (Iași, 1920), Ibrăileanu

reproduce articolul său publicat în Însemnări literare (nr. 12, 4.V. 1919, p. 11-12): Jean Bart, în care se poate citi: „O bucată ca Datoriile uitate este rară, dacă nu unică în literatura noastră” (p. 192). În ce privește volumul Moș Gheorghe la Expoziție, găsec în cronica pe care a scris-o Ibrăileanu (V. R., 1911, nr. 10, p. 135-136) expresii ca: „acel minunat Moș Gheorghe la Expoziție” sau „...forma scriiturii noastre... este perfectă”. Iar la sfârșit, regretând că „din diferite împrejurări” n'a putut scrie studiul pe care acest volum l-ar cere (aceasta poate să fie cauza pentru care n'a reproduș cronica sa în volum; de altfel Ibrăileanu a re-

produce foarte puține cronici literare în volume), trimite la un alt articol, apărut mai înainte în revistă, poate tot al său, în orice caz ale cărui păreri le împărtășea. Aici, citim că pe țaran nimeni, afară de Sp. Popescu „nu l-a zugrăvit așa de realist” sau „...d. Popescu e neîntrecut. D-sa are o mare și rară putere de a intra în sufletul închis al țaranului... Aceasta este originalitatea d-lui Popescu. Numai el poate să ne dea...”, ș. a. m. d. Se pare dar că era întemeiată afirmația mea despre foarte via simpatie a criticului pentru aceste două opere literare și că pasagiul meu

(Urmare în pagina 7-a)

Un sens umanist al Legiunii

de ION FRUNZETTI

Fără îndoială există un sens umanist al legionarismului. Un sens umanist care nu se confundă cu antropologia concepției religioase de lume și viață, dar care are strânse legături cu ea.

Dacă e așa, și credem s'o putem demonstra, spiritualitatea legionară ar avea meritul de a fi împăcat în sfârșit, într'un fel, umanismul și antropologia. Două concepții cu rădăcini comune, dar care și-au uitat, ramificându-se vremelnic, rădăcinile.

Ce înseamnă — ca să clarificăm așadar concepțiile — antropologie? Două lucruri: un triumf și un eșec. Întâi — conștiința tragică a limitării la condiția omenească. Și mândria de a rămâne înăuntrul condiției omenești, acceptând-o total, în al doilea rând.

Perspectivă antropologică în atitudinea însului, înseamnă acceptarea roită a destinului impus. Înseamnă, cu alte cuvinte, a concede voluntar ceea ce n'ai putea avea tăria să deții veșnic. Înseamnă iarăși, valorizarea non-valorabilului, absolutizarea relativului. Perspectiva antropologică în metafizică, au mărturisit toți marii întemeietori de religii: Buddha — care-a pornit dela meditații asupra mizeriei omenești concretizate, pentru trufășul fost prinț S'dharta, într'un cadavru, un leproș și un bătrân, și care-a ajuns să nege viața, (organicul, biologicul) pentru a nu fi nevoit — în cazul în care-ar fi persistat să o considere valoare, să recunoască mizeria condiției umane, de a nu putea păstra și proteja împotriva corupției (moartea, boala, bătrânețea), bunul încredințat: viața.

(Urmare în pag. 3-a)

Libertate și cultură legionară

de LUCA DUMITRESCU

Cunoscuta concepție a lui Förster despre libertate prin disciplină a fost primită, după cum se știe, cu îndoială, de școala burgheză. S'a spus îndeosebi că libertatea prin însăși definiția ei, implică și teoretic și practic, factorii opuși disciplinei. Și cu aceasta, s'a crezut problema închisă, fără să se fi vădit seama, că se condamnă o foarte serioasă concepție, printr'un sofism.

În adevăr, a aduce la concluzia că disciplina se opune libertății, înseamnă a lua acest din urmă termen în înțelesul său absolut, așa cum îl folosește anarhismul. Dar într'o lume în care există o marcată diferențiere de clase și mai cu seamă o nemărturisită conștiință a nelibertății, a interpreta astfel noțiunea de libertate, înseamnă a te da după deget; a ignora cu vădită rea credință sensul practicii, propriei tale ideologii.

Încontestabil, că noțiunea de libertate se manipulează cu mari dificultăți în orice domeniu. În teorie de pildă, îi trebuie multă sobrietate ca să reziiți ispitei de-a o accepta în sensul ei absolut; iar în practică și mai cu seamă în politică, multă îndrăzneală, ca să n'o accepți deloc. De aceea se poate spune fără teamă de greșală că cel puțin din ziua în care noțiunea a fost desvăluită maselor, cadică de aproximativ cam două sute de ani încoace, istoria lumii și a civilizației, s'a învățat exclusiv împrejurul acestui concept.

Problema nu e însă de nereșolvat și nici n'ar fi părut că e, dacă nu i-ar fi lipsit vechiului spirit procontul necesar de îndrăzneală și în deosebi copilimentul său tragic: puterea de sacrificiu. Afirmând că o disciplină consimțită este tot una cu libertatea, Förster, la accesie înșușiri, ale spiritului, face auzie. Dar concepției lui, i-a lipsit un lucru: puntea sensibilă dintre logică și viață; metoda fericită.

Această metodă era, dealintineri, firească să nu stea la îndemâna unui om, obișnuit mai mult cu manevra noșunilor, decât a realităților vii. De aceea cel care a găsit-o a trebuit să fie un cap politic. Aceasta este Căpitanul și metoda se numește dragoste. Dragostea stă la temelia educației legionare. Faptul apare limpede din primele pagini ale aceluși catechism scurt și cuprinzător, ca o condiție de ordin la raport: model, care se numește „Cărticica șefului de cub”.

Și pe acest plan deci, ca pe multe altele încă, el, Căpitanul, a reabilitat resturile creației vieții omului. Căci, în înțelesul acesta etico-social, noțiunea dragostei — se știe — că n'a fost cunoscută înainte de Christos. Pazele de prietenie pe care ni le dau legendele antice, sunt prea palide, pe lângă acest sentiment cuprinzător și antrenant de masă. Castor și Polux, își acau bucurăși viața, unui pentru celălalt; dar numai atât. Gândirea antică nu isbutise să ridice sensul noșunii apropelului, dincolo de limitele raporturilor bine stabilite între indivizii; ea nu ajunsese la concepția etică a gratității gestului de soliditate, așa cum ne-a lăsat-o Iisus, în parabola Samaritanului milos. Dragostea antică nu depășea înțelesul sensual, decât prin acel epifanomen pe care noi astăzi îl numim sublimare.

Prin propria sa pildă, Iisus a dovedit însă, că dragostea este de altă natură, decât senzația. Dumnezeu ordonează și conduce lumea prin dragoste, prin iubire. De aceea dragostea se comportă ca o realitate esențială. Poate singura realitate esențială cu care omul vine nemijlocit în contact; pentru că, dela Dumnezeu atât i-a mai rămas omului: capacitatea de dragoste.

În înțelepciunea sa, Căpitanul a găsit că un om normal nu poate hrăni cu îndestulare din dragostea sa, mai mult de treișezec oameni. Pentru aceea, a fixat numărul membrilor în cub la această cifră. Și a avut dreptate, pentru că numărul, masa, copleșește și atunci disciplina exasperată, pentru a se putea menține, face în chip firesc apel la cea serie de demoni care stau la pândă în apropierea sa și pe care fiecare din noi îi cunoaște din școala grea-zel liberal pe care am făcut-o.

Toate jertfele cunoscute, precum și cea mare minune pe care a făcut-o Legiunea, smulgând muncitorimea din ghicrele comunismului, sunt operele acestei educații întemeiate pe dragoste, care se da legionarului în cub.

Disciplina legionară, nu e o stare pasivă de supunere, cum am fost învățați de toate școlile noastre de până acum, s'o credem; ci — după cum s'a văzut recent în cazul „Carlton” și în celelalte asemănătoare, precum și după cum se poate vedea în fiecare zi în cazul „Ajutorului Legionar”, disciplina legionară, este un act voluntar și creator.

Geniul Căpitanului a transformat așa dar, atitudinea cea mai necesară ordinii sociale, dintr'o stare pasivă și costisitoare, în activitate creatoare.

Incapacitatea concepției trecute, de a face din opoziția libertate-disciplină, un organism viu, a mers până acolo, încât la un moment dat s'a propus desființarea armatei pe motivul josnic, dar fundat în mentalitatea lor, că e o instituție care consumă și nu produce.

Origina ideii, e, după cum se vede, cusută cu ață albă. Utilitatea exclusiv economică a oricărei instituții, numai prin faptul unii jidan putea trage. De aceea se pare că dintr'o nevoie organică de a se opune acestui spirit, germanul Förster a imaginat sistemul său de împăcare între cele două noțiuni, în ale cărui multe pagini se simte importanța problemei pentru armată.

ANDRU PHOEBUS

Biserica din Dăneș

Balade romigomote

de RADU GYR

IN ȚARA LOVIȘTEI

Camaradului G. Racoveanu

În Țara Loviștei,
descăleca bătrânul Lotru din Parâng,
cu steme verzi și zornăind din zale grele.
Jupani de fier, cu veacul la cblânc
și cerul răzimat pe brațul stâng,
veneau să cîntorească munți și stele.

Clădiți din viitor și din promoroacă,
domnind în piatră, viscolind din ghioacă,
urcau alături, printre fulgere și stânci,
cu cerbii și cu ulii dimineții.
Se piconeau pădurile, pe brânci,
și ei le mângăiau spinările adânci.
Din pumni le ciuguleau, rotind, ereții,
și li se gudurau, în drum, isvoare,
să le sărute glesnele de scare.

În veacurile de aramă,
Sân Pătru se da jos din Carul-Mare,
umbra pe țară, în dulamă,
cu tălpi senine de mărăgăritare.

Și mucenici desculți, cu mâini de iască,
încinși cu funii lungi de lună vie,
băteau în poarta cnejiilor, crăscă,
Județii ngenunchiau cucernicie,
pușpând, smeriți, fără voroave,
măinile vechi și îngălbenite
de drumuri, de luceferi și ceasloave.

Boținea

Și sfinții iar porneau în țară,
să intre-n câte-o mânășire
și prin icoane să se așeze, sub safire.

În Țara Loviștei,
granitul se proplea în toroipane,
când lifte răbufneau peste fruntaril...

Tulnice lungi strigau răstoace cu bulboane,
cneji chemau măciucile, arțarii,
mistreții, cremenele, slodunil...
Se încingeau în trăsnete și stele,
și luau pe umăr ghioagele fur'unii
și fulgerau cu munții după ei.

Printre sbârlite coame de balăge,
vălvoi, jușăștii alergau peste viroage.
Ursoaicele cu pui săbăteci
ardeau, betege, în bărloage.
Vulturii 'n cer se năpusteau, zăcateci,
pitindu-se în raiul cu agate.
Și peșterile 'nfricoșate
fugeau pe stânci, cu păru'n vânt,
să se ascundă'n piatră și'n pământ...

Hei, Țară-a Loviștei,
unde-amurgiră criptele de cneji?
Când a murit pădurea de vîleji?
Viromița și ghioagele de smeu
în care somn le-ai dormit atât de greu?

În care veac, zac pulbere, uitare,
parângurile ce luptau călare?
Cum de muriră curcubeiele, gorunii,
trăznetul munții, stemele furtunii? —
Cum? Nimeni nu mai cheamă
inima-aceia de aramă
cât soarele, cât roata argintie
de la caleașca Sfântului Ilie?

A putrezit și pajura, sub zale,
lângă ciolanele vovevodale.
Rumânil, sub zăvoare și belciuge...
Vipera suga.
Sug viermii groși cât bărnele, cât parii,
sug veneticii și tâlharii.
Guşile lor fîlmânde și puhăve
beau sângele domneștilor ceasloave.
În vîntul, holbatul bereglei
pier stâncile ce-au cătănit sub cneji...

Moșnenii,
roși de vînturi, supți și goi,
doar noaptea umbli — umbre de strigoii —
și plîng, în trențe, hohote bulmace,
la porțile bătrânelor conace...
La porțile bătrânelor conace,
pe unde-au fost, în alte vremi, stăpâni.

În coaste jerpelite de rumâni
râni se aprind cu vîlvătae mare
și ard ca niște felinare.

Sub tălpile năvalei roșcovane
se svârcolesc, umplute de urzici,
mormintele cu vovezi și cu vlădici...
Sfinții părinți au înghețat prin strane,
moloz cad mucenicii din icoane.
Clopotnițe se dărmă ca'n blestem. —

Și zidurile gem.
Și numai pravățele gem.
Și numai răurile gem.
Și doar topoarele mai gem,
în Țara Loviștei...

1936.

FANTANA CU PANDUR

Camaradului Barbu Siusanschi

Trasă, neagră 'n fund de veac,
linița i-a supii bulboana.
O împrejmuș cu geana —
tristă floare de dovleac.

Fierțe, ochiuri de leșie
sub nămol se cufundară.
Calul dracului când sboară,
zâmbet verde mai adie.

Poate, apă fermecată,
te-au bătut adăncuri spâne
pentru foșor cu zâne
pe tărâmurii de agată...

Poate dorm urme cu steme
printre ierburi somnoroase.
Pentru broaștele vâscoase
urcă ștevia prin vreme.
Trec țânțari cu drând subșire
peste duhnnet de băl'oacă
unde stea de promoroacă
se 'mbătiase în safire...

Dar când nopțile își lasă
libelulele de mătășă,
ning din lună porumbel,
scări subșiri de funigel.
Drumul robilor și-arată
cobiliță înstelată
încărcată cu lumini
și cu coșuri cu grădini.

Din fiertura de nămol
viscolește aur gol.
Despicând mocirla 'n două
sue cearcăm clar de rouă,
se 'nmlădie, se subție

șold mezin de razachie
și cutremură vâpae
de sub mușchi cu mucegrae.

Machea, umăr 'nalt de vis
cătore rai s'o fi deschis?
Umbră de luceafăr crește
cu smaragd mirat pe creștei?

Vîitor verde de lumină,
nu-i moroi și nu e știmă,
ci crăiască arătara
pe brățării sulitoare:
domn suflat cu basm pe strai,
zare prefăcută 'n crai.
Ira! apă-almănită,
— limpezime putrezită —
te-ai slins bozii și mălură
c'ai bătut frunte pandură,
piept cu pajuri svăcnitoare
și-o căciulă cât un soare...

Păunaș cu ochi de ciută,
frânt de armă arnăuită,
spelb sluger cu gătiane
sfărțecat de iataqane,
— supt în lacrimi și mărgeane, —
tras afund în reci neșe,
în brățării și mahmudele
și sorbit în visterie
de argint și rouă vie...

Cine l-a 'nălțat, ciorchine,
cătore slăvile senine?
Cine l-a vîrsat cleștar
din tuigi de mărăgăritar,
și mi-l crește-acum icoamă
diafană din bulboană,
lujer clar de sănziană,
ca un pieric în prier
subțiet, bătut de cer?...

Fulger desfăcut de-odată
în aripi de nestemată,
duh albastru de știubea
sărutat de curcubea.

Și cum ard vîlvori curate:
îpingea de lună'n spate
și nălucă de furcană
pe luceafărul de stană,
toroipan rotit de corn
scăpărând sub capricorn, —
rânil domnești, cu raze, —
surad nopții, din topaze.

Cerul fâlfăie. Il tre
tropot alb de pâlălae.
Sună-adânc vîsduhul, parcă
armăsari de ger îl calcă,
reci polcoave de cleștar,
— tropăit de gloate mari.
Tunet lung de limpezimi,
călăriri de heruvimi.

Cum dau buzna din azur,
sunt arhangheli sau panduri?
Noaptea le-a cusut din rază
cioreci albi de bobotează,
pe tustușii de volnicie
nasturi vii de leucurici
și le-a dat flinte și-ojele
să-și clătească vîntu'n stele.

Sboară ceata rajului
după umbra rajului.
Grece poarta somnului
cu năluca domnului.
Peste vâmi de ingeri pieri,
prin dumbrăvi de mlr și miere,
dincolo de treple verzi
și de zodii cu zăpezi,
lăcărind prăselele,
zornăind betelele,
clintind logostelele...

Și cum pier, pe bolă trece
un gilori de aur rece,
și se duce, curge lin,
urcă frunte de sanin,
urcă zarigii cu arâng,
sue — laple — peste crâng,
sue roi peste parâng...

BALADA TALHARULUI ÎN ȘTREANG

Boeri 'mneavoastră, popă și grîianii
nu vreau, în ștreang, — că m'a grîit o stea
și'n miez de rai m'au spovedit vultanii
pe-o gură tîmăioasă de vâlcea.

În piept, o mare pasăre mălăstră
mi-a dăruit și mi-a sfințit un cuib,
Pe anafiea și măscara voastră,
pe fonfi și cioclovine, scuipe.

De-acu, în hora funiei sprînjare,
cu moartea ciugulită de brabeți,
ca o suveică răscuit la soare
oiu viermul stropit cu dimineți.

Ci moartea mea va izbucni troiță
și viscol sîngeriu de cerb gonaci,
pe crengi: fulgerătoare vevești
în iarbă: hoardă roșie de maci.

Și moartea mi-o fi frunză de molodru
și cărăruie lungă de pelin
și coziar și toi hoții de codru
și clătunată cobză de arin...

O fi o moarte-albastră ca alunii,
în rouă zumzâind ca un zăvoi
pe unde-am tâlhărit rădvanul lunii
plin de brățării și ghișuri de mierloi.

Și la amurgul meu de basm, bolnave,
pasări de smirnă vor țâni delean,
când ieșăr trist pe sure dragoslave
leșie s'o prefăce și catran.

Atuncea, luminșișurile-or coace
cu lezuri vineșite de știeglă,
Ingenunchiați la margini de bulboace,
de jale or să grohăie mistreți.

S'or svârcoii, gemând, pistoale grele
svăcnind ca niște ulii mari de fier
și vor cîia cușitele cu stele,
cîpind cu ochi de gușter pe mâner...

Și-o ciumă de prăpăd și-o lepră, colea
în păpușării din țanar să tune!
Să buhăie bubatul cât fasolea
serdarii cu ibovnice grăsunee.

Inoadă sdravăn ștreangul, faraoane,
Taci, baragladină, și nu cfa!
Nu plînge, cioură... Morții tăi, țigane,
luceafărul și legea tăi!

Un sens umanist al Legiunii

(Urmare din pag. 1-a)

Toate spiritualismele fataliste de aici pornesc: de la intervertirea datelor problemei. Există un tragism al voinței umane? O sete de libertate metafizică? O revoltă față de fatalitate? Îi e ușor omului să-și găsească împăcarea, spunându-și că libertatea consistă în a accepta voia fatalitate.

A convinge pe individul rațional de fatalitatea istoriei, cam același lucru înseamnă, de vreme ce demnitățile rațiunii consistă tocmai în a nu accepta nimic fără critică, nimic fără necesar ceva ce poate fi suspectat drept contingent...

„Ce ar fi fost dacă n'ar fi fost ce este”, e întrebarea pe care și-o pune întotdeauna rațiunea. În termeni filosofici: condiția posibilității realului. Și ce aduce rațiunii doctrina fatalității istoriei, drept argument pentru aceasta? „Dovadă că nu putea fi altfel decât este, e faptul că e așa cum este”. Necesitatea accidentului nu e demonstrată în propozițiunea aceasta, ci numai presupusă, pe baza însăși a faptului tăgăduirii existenței sale. Raționalismul se vede lovit astfel în desideratele sale principale: justificarea cauzală a existenței este inutilizată prin atitudinea ce se întitulează „realistă” și care „o ia așa cum este”, fără să încordească îndreptățiri și rosturi.

Din perspectiva aceasta, umanismul apare drept încercarea prometeică a spiritului de a se împotrivi gata-făcutului, mecanicului, determinismului anihilant al libertății. Caracterizat printr-o înaltă atitudine morală, printr-o apoteozare idealistă a omului, umanismul înseamnă veșnică insurrecție liberatară, veșnică nevoie de afirmare a omului ca stăpân al existenței. Născut într-o epocă de deprimare morală produsă prin slăbirea credinței sub loviturile continue ale științelor în evident progres, umanismul este reacția antagonistă a individului asvârlit la periferia existenței, prin descoperirea științifică a infinitului.

Coincidența invenției lunetei astronomice — mijloc de experimentare concretă a infinitului mare — cu epoca activismului individualist al Renașterii care este în același timp era de aur a Umanismului, permite să

se stabilească anumite corelații cauzale. E adevărat că umanismul (fără majusculă) există înaintea Renașterii, că el a fost scosul chiar drept una din condițiile acesteia, uneori. Delimitările cronologice nu sunt însă operabile decât larg, pe veacuri, și exemplul lunetei nu e decât unul dintre multele care ne pot arăta progresul științelor pe cale de a instaura în conștiințe, concepția atotputerniciei materiei. Împotriva păgânismului acestuia determinist, calculat și rațional, umanismul își ridică flamura de arbitrară exaltare a unei atotputerniciei spirituale iluzorii: bazat pe rațiune, el e sortit să cunoască eșecul raționalismului, adică al încrederei în claritatea și distincția conceptelor logice.

Umanismul, presupunând și căutând să impună ca dogmă rațiunea, s'a îndepărtat de rădăcinile sale omenești. Desbinarea sa de antropologie se produce fatal prin caracterul său protestatar și răsărit, de natură, în ultimă analiză, la fel de pasională ca și resemnarea iluzionistă antropologică, cu toată masca intelectualistă pe care și-o arborează convins și sincer față de sine.

Umanismul întreține marea minciună a majestății spiritului uman, în vreme ce antropologia caută să-i compenseze smerenia prin legarea ei de valorile negative ale vieții.

Logic, prin exces de logism, umanismul este opus total înțelepciunii patetice a pasionalismului antropologic.

„Nu există nimic mai conform cu rațiunea decât lepădarea de rațiune în treburile credinței, și nimic atât de contrar rațiunii decât lepădarea de rațiune în treburile care nu privesc credința”, scria cândva Pascal, în frământatele sale „Pensées”, definind parcă toamă păcatele umanismului, în același timp cu ale atitudinii contrare.

„Ce sont deux choses également dangereuses, d'exclure la raison, de n'admettre que la raison” continuă el. „La foi dit bien ce que les sens ne disent pas, mais jamais le contraire. Elle est au-dessus, et non pas contre”. Precursorul acesta a văzut și exprimat ceea ce vede și exprimă azi Legiunea, cu valabilitate, pentru o națiune, nu numai pentru căiva aieși, în stare să pătrundă labirintele indoicilor filosofului jansenist.

Departee de a propovădui un simplu vis compensatoriu, pe modelul antropologilor, spiritul legionar detestă resemnarea, fie ea produsul unui iluzionism axiologic cerebral sau al unei sălbicuni organice.

Activismul legionar, apoteozarea idealistă a Omului și a puterilor sale spirituale, care leagă concepția legionară de grupul eticilor spiritualiste, l-ar putea apropia poate, în anumite puncte și de umanism. Neîncrederea față de forțele absolute ale rațiunii, și depărtează însă de acesta. Dacă e

un sens umanist în spiritul legionar, el e cu totul deosebit de Umanismul cunoscut sub numele acesta în istoria culturii.

Nimic din superbia afirmării superiorității raționale a omului, nimic din atot-cerebraismul Umanismului Renașterii. Omul deplin, omul total, omul real, împământean dar cu aspirații spre cer, pe care-l urmărește Legiunea, e înaintea de orice, un om, limitat în putințele sale, o creatură și nu un demiurg. Smerenia lui nu e motiv de înafățune, ci metodă de cunoaștere a limitelor sale, pentru ca, înălțurii lor să-și poată desfășura activismul, să se poată afirma în calitate de creatură, atât cât e îngăduit creatorilor lui Dumnezeu. Cunoșcând limitele până la care în putințele Omului, spiritul legionar cunoaște totodată limitele de la care încep monopolurile Absolutului. Și în loc să se abțină dela faptă, din pricina limitării sale, Omul Legiunii duce fapta până la limitele dintre supranatural și firesc. Nărzvărîndu-se lucrific împotriva destinului dat de Dumnezeu, legionarul nu renunță să afirme majestatea omului în regnul creaturilor; majestatea de a fi conștient de putințele și limitările sale, de destinul său adică.

Fără să ceară „supunere în lucrurile care nu sunt materie de supunere”, etica legionară postulează înțelepciunea supunerii față de ceea ce depășește puterile rațiunii. Credința și domniul ei sunt bine delimitate de judecată și domeniul ei.

Umanismul legionar e integralist și nu individualist. Nu puterilor unui „ingenium” se închină spiritul legionar, ci Omului ca reprezentant sintetic al unei Națiuni. „Omenia” legionară e omenia românească, toamă pentru că limitările pe care le are în vedere sunt limitările putințelor spiritului românesc, în condițiile geografice, istorice, ori eterne, ale sale. „Destinul” acceptat nu sunt contingentele, imediatul, evenimentul istoric, ci sensurile profunde ale lor. Pentru realizarea „istoriei” gândire a lui Dumnezeu, luptă Omul Legiunii. — Supunerea sa față de destin, e în funcție de concepția despre destin, pe care și-o creează, convins că ceea ce se întâmplă nu e întotdeauna necesar să se întâmplă.

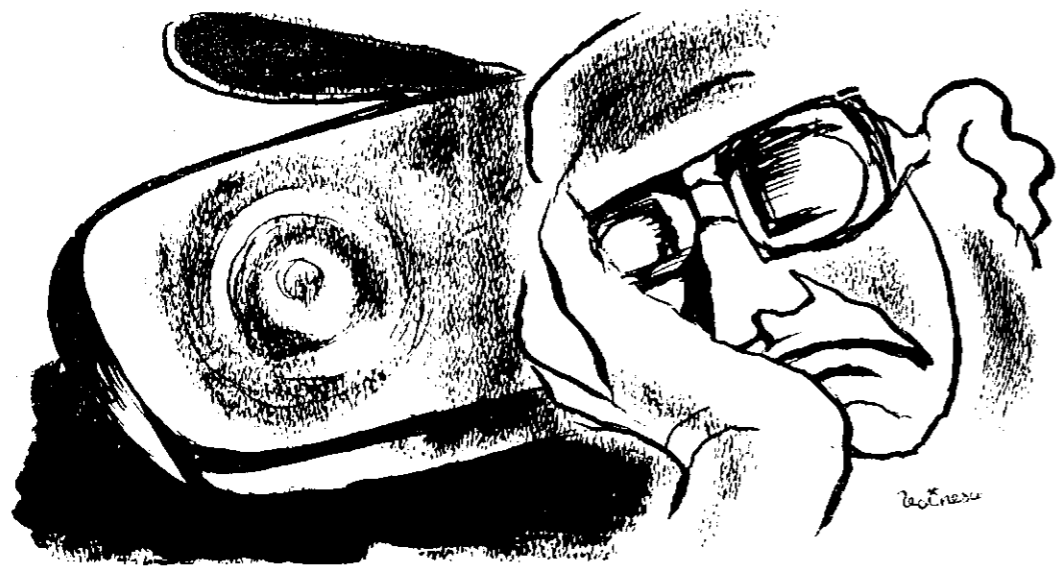
Fatalitate istorică, da! Însă fatalitatea împlinirii sensurilor profunde ale istoriei, revelate de credință. De aceea, luptă împotriva a tot ce e construcție arbitrară omenească, reintronare a destinului împlinit din vrerea lui Dumnezeu și vrednicia omenească, în rosturile sale adânci.

Fatalism în treburile credinței, pragmatism în treburile rațiunii, și niciodată de-a-bandoasă, e formula sintezei umanismului cu antropologia în spiritul legionar!

ION FRUNZETTI

DUBLA COMANDA

de LADMISS ANDREESCU

Amândoi au fost înștiințați cam pe la aceeași oră. Amândoi se brodiră — lucru de mirare de altfel — să fie a-casă când cei doi curieri grăbiți și plini de colb le-au adus ordinele de misiune în plicuri galbene, cu sigilii violete și cu temeri sute, până la cercetarea conținutului care suna la fel.

Locotenentul Certărețu George tocmai scria o misivă pe hârtie mov, satinată, ultimei lui pasiuni, — o brunetă de optsprezece ani de prin Popa-Nan; — iar celălalt locotenent, Gâlceveanu Jean, tocmai se pregătea cu pantofii lui și apă de Javel că-i mai discretă, pentru o întâlnire nocturnă și amoroasă neapărat, pe undeva, pe Semicercului. Pentru aceste temeinice pricini și George Certărețu și Jean Gâlceveanu, au fost neplăcut impresionati de potriveala afurisitului de ordin. Și de alte potriveali...

— Nu scap, monșer, nici în gaură de șearpe de acest imposibil George, și-a mestecat în gând nemulțumirea, Jean.

— A dracului pramatie mai e și Jean ăsta, s'a mântit George.

Și amândoi s'au infuriat foc nestins: Ce potriveală domnule, ce potriveală!

Dar ordinul, pentrucă e ordin, nu se discută.

Dimineața vestea o zi de cuptor. Și Certărețu și Gâlceveanu, piloți cu excepționale calități reflexe și amoroase — cum îi socotea comandorul Ghidus, șeful lor — au bănuț o zi de iad. De aceea, ca o recompensă a nemulțumirii că erau siliți să sboare pe aceleași aripi, s'au bucurat sincer că evadează din București, spre orașelul lor de munte, ascuns între brazi, undeva pe Olt, — că erau olteni, din același oraș, de aceeași vârstă, iar în anii de liceu, au avut amândoi aceeași iubire: pe Mimi, fata administratorului financiar Ionescu. Poate dela Mimi li se trage această cronică și arțăgoasă rivalitate, deși în fond, se iubesc și la împas, totdeauna s'au ajutat unul pe altul, după posibilități și după anumite alocuțiuni moralizatoare pe care, cel ce era la aman, le asculta foarte puțin.

— Drum bun și noroc!
Comandorul Ghidus — cărcotaș cu nume și renume — le-a strâns mâinile, dupăce le-a predat ordinul de misiune, însoțit de explicațiile obișnuite.

— Si, a adăugat el, să nu vă mai sgândăriți măcar în drum spre satul vostru.

— E oraș, s'au trezit, solidar lezați, Gâlceveanu și Certărețu.

— Ei, oraș... fie și oraș, dacă vreți voi...

Ar mai fi răspuns ei ca să-l pună la punct pe acest... ghidus fără sare, dar avionul, în gura de balenă a hangarului, aștepta sfărâșând. Așa că s'au lăsat păgubași.

Mecanicii și servanții, atenți, făceau curte pasării care se legăna ușor în ritmul motorului. Era un Breguet cu dublă comandă. Manșe în față, manșe în spate; îl puteau pilota amândoi, pe rând.

Pentrucă Certărețu a sărit mai întâiu în „carlingă“ — cea din față — a controlat grăbit motorul „la cale“, — a controlat grăbit, să nu-i tae comenziile Gâlceveanu care și el, se urcase normănd, în carlinga dinapoi. Apoi Certărețu a făcut semn de „liber“ — a runcând brațele în lături, cu satisfacție. Dar Gâlceveanu s'a ridicat pe trei sferturi din cușca lui, de era să vie peste cap, și a cerut să facă și el „proba“.

Comandorul Ghidus nu s'a opus, iar Certărețu a strâns mâselele cu ciudă:

— Dar „proba“ mea ce cusur are, domnule comandor!

— Nu am încredere în dumnealui, i-a tăiat vorba cu ironie Gâlceveanu, potolind, satisfăcut, furia motorului.

— Așa?... Biine...

Certărețu și-a sugrumat necazul în gât și a încercat să-și asasineze, cu o privire cruceșă, confratele de oltenie și sbor.

Saboții trași cu putere de amorti-

zoarele servanților, au sărit de sub roți ca doi iepuri, iar Breguetul piloților olteni s'a avântat în iarba aerodromului lăsând în urmă duh de pricină, praf și un cânt nimicitor. Apoi, ușor, s'a desprins de verdele câmpului, lăsând să crească cerul între pământ și aviatori.

Pilota Certărețu, — că era în față și așa e regula. Dar, dela început, Gâlceveanu a dat un pumn manșei așa, de ambiție, iar avionul, speriat, s'a inclinat ușor în jos, în ochii experți ai șefilor rămași pe aerodrom, să controleze și să noteze — asta e: să noteze! — evoluțiile avionului.

Intâlnire cu Neagoe Spirea

— Fragment de roman —

de VLADIMIR DOGARU

Pleacă câte și patru la biserică. În frunte merge Doamna Fira, cu broboadă mare pe cap. Urmează Alexe Cosmin, îmbrăcat cu pelerină, având gluga ridicată. Cei doi copii se țin de ei, când în rând, când pe delături. Au și ei glugă și li se văd doar ochii și nasul. E de dimineață. De după porți se ivesc țărani, dezepezindu-le. Iși ridică respectuoși căciunile. Alexe Cosmin răspunde fiecăruia, aruncându-le și câte o vorbă. Prin fundul curților din dreapta, departe, peste Olt, prin cernerea de zăpadă, se zăresc păduri încețoșate. Dincolo de ele, cerul se curbează brusc, cu pădure cu tot.

Au trecut de răscruci și părta nu s'a lăsat. Înaintea lor, femeile întârziată la treburile, indeamnă să apuce slujba. N'a tocat, ceace înseamnă că mai e vreme. Pe alocurea, urmele au format ghețuș. Axente și Vlad dau să cadă pe spate, însă se pomenesc duși înainte, ca pe patine. Doamna Fira pășeste cu băgare de seamă. Singur Alexe Cosmin n'are teamă.

Au mers așa, tăcuți și atenți, până în dreptul lui Ilie Dinu, unde l-au întâlnit pe Neagoe Spirea. Venea pe crâmpeli de uliță, ce răzbește în coastă, cu o legătură de crăci în spinare. Dăduse fuga până la tufani, să taie un braț de lemne. Tocmai suise dealul. E roșu la față și puțin cam necăjit. Merge încet, infingându-și picioarele în zăpadă.

— Treci Neagoe, treci, il indeamnă Doamna Fira, văzându-l că nu îndrăznește. Treci înainte.

Spirea salută din cap, cotește pe uliță și o ia pe lângă parte. Are bardă la brâu și peste umeri poartă cortel de dimie. O clipă Alexe Cosmin nu știu ce să creadă. Nici în zi de sărbătoare nu se lasă de muncă? Dela o vreme încoace, țărani nu prea mai au teamă de Dumnezeu. Se ceartă, se bat, și se țin numai de judecăți. Ajung la crimă pentru un lucru de nimic. Acum o lună, unul din Curtișoara a împușcat un băiat, fiindcă a lăsat oile să intre pe miriștii. Altul, și-a omorât socrii, cu parul. Un altul își înjunghiasse nevasta, așa, chipurile, din gelozie. Dar Neagoe era cum se cade, bogat, și în sat se număra printre oamenii credincioși. Sărea cel dintâi la lucrurile obștești. Puțul din vale, pe unde trece șoseaua, e făcut cu banii lui. Când s'a reparat biserică, a umblat singur după ajutor, prin tot județul. N'avea niciun fel de meteahnă. Numai atât: sărea repede, dintr'o extremă într'alta. Astfel, într'o zi, pe când suia un car de porumbi din tabără, fiindcă boii n'au vrut să tragă, a căsunat cu pietre pe crucea din șanț. Altădată, necăjit că nu plouă, a luat icoana din perete și a spart-o în mijlocul casei. Ceeace era mai ciudat, era că după astfel de scene, devenea foarte milostiv. Împărțea daruri, se ducea săptămâni întregi la slujbă, se purta blând cu cei din casă și n'ar fi fost în stare să strivească nici o muscă. Pentru suflitele simple, remușcările sunt ca apa tămăduitoare. Spală într'o clipă tot mătul vijeliilor. Așa se întâmplă și cu Neagoe Spirea. La drept vorbind, nu era lipsit de credință. În comparație cu alții, avea poate chiar prea multă. Lumea nu-i înțelegea însă ieșirile, deaceia era considerat și altfel. Dar nu de

— Domnule...

— Ce-i dom'le?...

Certărețu a ridicat tonul, demn; iar Gâlceveanu i-a ripostat cocoșește, în jargon, pus pe ceartă.

„Ce necioplit!“, a reflectat în sine George și a pus acul compasului cam spre nord-west.

— Nu-i bine, bă... O să nimeresti la Tulcea...

— Pardon domnule, a răspuns George, ținând morțiș la demnitate, eu mă duc la Râmnic... Acolo, serie ordinul...

— Ba la Tulcea, dacă nu te-i trezi cumva la... Rusciuk.

— Domnule...

— Ce dom'le, bă... Nu mă intimidezi tu pe mine... Eu nu-s Jeny, nici Lola, nici... ehe...

Și ca să dovedească spusa, Gâlceveanu a făcut o „ranversare“ neașteptată, încât avionul, trosnind din încheieturi, era să se prăbușească pe-o aripă. După ce s'a clătinat odată, pasărea, bine întârită, a dat s'o ia iar pe drum drept, dar Certărețu, infuriat, a repetat „ranversarea“ pe partea cealaltă.

— Ce ești nebun, bă, s'a răstit la el Gâlceveanu galben la chip, cu turația inimii redusă și mirat că încă se mai afla în cușca lui.

— Eu? Nu, — a răspuns placid Certărețu.

Pe Gâlceveanu, oricât sânge rece ar fi avut, l-a prins un fel de teamă. Cu nebunul nu e bine să te pui. Și Certărețu îi dovedise că-i nebun, cu „ran-

versarea“ aia de i-a sgâlțâit măruntaele. De aceea se hotărî să „stea cuminte“ cu orice risc și cu tot sacrificiul mâncării de... călcăie. Decât să nu ajungă la Mimi, mai bine așa, indiferent... A, Mimi! Ce mai buchet de fată!... O să-i aranjeze el pe George de așa natură, încât Mimi nici n'o să-i răspundă la salut acestui impertinent. Parcă-l vede:

— Sărut mânuțele, Mimi...

Și Mimi o să-l măsoare de sus până jos cu niște ochi albaștri și absenți... și o să-i întoarcă, artistic, un spate, încât musiu George o să rămână paralizat, cu gura căscată... Că orice ar zice el, Certărețu, Mimi tot pe Gâlceveanu, tot pe Jean al ei — cum îi zicea seara, în parc, pe vremea celei de-a cincea de liceu — îl iubește mai mult... Zi-cala-i zicală: prima dragoste, de...

Eh, dar... dar el, sau George-i prima dragoste?

Controversa este veche și ei o desbat cu argumente peste argumente, de ani de zile... De multe ori l-a zdrobit pe George cu dovezi ce-i servea prompt el, Jean. Dar câteodată, e drept, foarte rar, — și Jean i-a servit evidente argumente în aceeași chestie. Totuși lui, lui Jean, îi spune inima că tot pe el îl iubește mai cu nădejde Mimi... Lui George? Ei, da; lui George, Mimi îi acordă atâta atenție câtă să nu se arunce din carlingă, — ce mai pagubă!...

Și o să-i facă niște mutre lui Geor-

ge și o să-l ia de el, să-l sfideze... să-l pomenească pe el, pe Jean, și când o avea o droaie de copii, — în niciun caz cu Mimi care va trebui neapărat să se numească Doamna Gâlceveanu. Nici nu vrea să se gândească de pildă că George ar putea să i-o ia înainte... Dar — un cuiu i s'a înfipt în inimă — dacă ar îndrăzni, s'ar repezi la el și... și... și... i-ar arăta el lui George...

— la ascultă, George...

Certărețu, pe care îl încânta tăcerea pasagerului din cușca din 'napoi, tresări.

— Ce-i?

— Să nu care cumva să te atingi de Mimi, c'apoi...

— Dar ce, ai monopolizat-o tu?

Va fi nevasta mea...

— Rămâne de văzut.

— Să nu fii impertinent!

— Și tu, nu fii măgar...

— Eu?

— Dar cine? Eu?

— Ai noroc că mi-e milă de tine,

altfel îți-ași arăta eu...

— Poftim, dacă te ține... centura...

— M'da?...

Și ca să-i arate lui Certărețu că el, Gâlceveanu, când ia o hotărîre, nu se lasă nici mort până nu o împlinește, smuci „manșea“ înainte și cam la dreapta. Isbi și „pallonierul“ cu un câlcăiu dat cu sete, încât pilotul, surprins, nu avu vreme să stăpânească aparatul care o luă repede într'o „glisarc“ pronunțată, încât amândoi au cruzat că vin peste cap.

— Cărpăcule!... Pilot ești tu, mă?...

Ți-ai pierdut cheia... O să te raportez, să-ți iau pâinea dela gură... Dacă nu poți stăpâni avionul, nu sbura, — se repezi muștrător în cornetul acustic, Jean, dupăce, înfennit, tot el și mai mult din instinct, readusese pe cale bună avionul.

— Da? Nu pot să-l stăpânesc?... Na! Și dă-i un cabraj... și dă-i un picaj... și iar un cabraj... și iar un picaj... Na... Să-ți întorc măruntaele pe dos...

Intr'adevăr, manevra l-a surprins deasfădat pe Gâlceveanu care, după ficcare voltă, se pomenea încind din fundul stomacului... Avu însă puterea să prindă manșea cu încheștarea pumnilor, la orizontal. Cablurile au părit odată, vântul a fluierat a pustiu printre aripile pasării, iar avionul s'a inclinat cu botul înspre pământ, ca o gioabă răpusă de o mare oboeală.

— Unde suntem?

— La dracu!...

Dar amândoi au identificat dunga de argint a Oltului. Măcar de ar fi apucat să-i vadă Mimi...

— Țin'te bine Jean...

— Țin'te tu; lasă-mă pe mine...

Și până să se trezească pilotul, Jean Gâlceveanu a tras un picaj cu plumb în aripi.

— „Ne-am ars!“, i-a venit un gând, ca un fulger lui Certărețu, dar ca să nu rămână dator, mai smunci și el odată comenziile așa, la întâmplare. Apoi a închis ochii, făcându-și cruce cu limba în cerul gurii, ca să moară creștinește.

Pasărea, obosită de hărțuiala celor doi aprigi piloți olteni, s'a clătinat ușor — cuminte, mai cuminte decât cărmăcii ei — s'a așezat într'o dungă, cu clicea tândării într'un dâmb, după ce retezase șuerând coroana unui nuc crescut în marginea câmpului.

Smuncitura l-a svârțit pe Gâlceveanu înapoi, cu capul în muchea carlingei, iar pe Certărețu, înainte, peste tivda rivalului său.

Când a deschis ochii, Certărețu a constatat că și el și Jean, erau teferi.

Rezultatul misiunii:

1. Se rdică dreptul de sbor pe un av locotenenților Certărețu George și Gâlceveanu Jean, pentru... etc...

2. Avionul, la cimitir. (Când doi se ceartă, al treilea... mănâncă bătaie).

3. Peste două săptămâni domnișoara Mimi, fata administratorului financiar Ionescu, se căsătorește cu... un infanterist, tot locotenent, de prin Mizil de fel, că „aviatorii, când mai sunt și olteni, au doagele sărite“.

4. Certărețu și Gâlceveanu s'au împăcat pe teren, până la noi dispozițiuni.

Destin

Lui Gherghinescu Vania

Nu simți la fel ca mine, frate poet, o fântână arteziană
Izbucnind, când scrii un vers de tristețe —
Sau strofa care gâlgăc de tinerețe
N'ai vrea să îți acopere o rană?

Dar ochiul — celui care îți privește scrisul —
Nu-i inconvoaie în adâncuri gândul:
E prea departe, prea departe, visul
Si-ar obosi de-atâta împovărare, căutându-l...

Pretutindeni is frumuseți și noroi.
Ci scrie așa — chiar de-i altă în fiere zi.
Veni-vor odată alții oameni, ca noi —
Și, cine știe, ne vor auzi.

NICHITA TOMESCU

VIS DE IUBIRE

(Fragment din romanul „Sanda“)

de MIHAIL ȘERBAN

Am trecut prin viață ca un orb, ca un surd. Și, deodată, ochii mi s'au deschis și urechile mele au auzit. Parcă mi-ar fi atins pleoapele degetul sfânt al Mântuitorului... Privesc în jurul meu nedumerit, ca omul care a ieșit dintr-o noapte nesfârșită, intrând în ziua, în lumină orbitoare. Ce-a fost viața mea de până acum? Un vis? Sau visul abea a început în clipa din care eu consider că am intrat în realitate? Lucrurile au îmbrăcat alte culori! Fiecare sunet are alt timbru... Isvorul tuturor prefacerilor e'n sufletul meu... Când acest isvor curge, întreaga mea ființă vibrează... Ce mecanism minunat, ingenios, s'a pus oare în mișcare?

Caut singurătatea și, când o găsec, îmi curge peste suflet ca un balsam. Numai în singurătate mă simt eu, deplin...

Intr-o clipă a acestei singurătăți, care-i tot una cu veșnicia, am reconstituit în scris, felul în care am cunoscut-o pe Sanda. Sanda, acum, numele tău cântă în mine cea mai duiosă evocare... Evocarea cunoașterii tale, a întregii tale făpturi... Am recitat-o, o recitesc mereu, o trăesc cu aceeași putere, cuprins și stăpânit mereu de emoții noi... Acum îmi dau seama că numai prin tine, viața mea a devenit o altă viață. Ființa ta își împrăștia lumina peste tot ceea ce mă înconjoară, schimbă fața lucrurilor, le dă înțelesuri noi, face interesante cele mai banale întâmplări. Pentru tine, Sanda, m'am hotărât să însciu zilnic, viața mea nouă, care începe din clipa când te-am văzut pentru prima oară pe tine... Îmi voi scri gândurile, voi reda întâmplările, așa, simplu, sincer, numai pentru tine, numai pentru mine... Poate, cândva, le vom citi împreună la gura sobei, într-o casă care va fi numai a noastră... Împărăția noastră...

și natura își îmbrăcșe hainele de sărbătoare, ca să sărbătorească dragostea noastră...

Când am intrat în câmp, în câmpul acela în care romanțele păreau nasturi mici de sidet străpici cu nasturi nevinovați, — soarele bătea cu confete aurii câmpul îmbrăcat în mătase verde... Pentru mine și Sanda, pentru dragostea noastră era pregătită bătaia aceasta de confete... Pentru mine și Sanda era întins covorul verde al ierburilor... Pentru mine și Sanda, ca să ne admire, își ridicaseră florile gule-rașele catifelate, multicolore, spre cărarea care cobora la Casa apelor...

Și Sanda nu venise. Venisem singur, trist... Când am ajuns la Casa apelor, am rămas un timp în picioare privind cărarea cealaltă, pe care ar fi trebuit să vie ea, dacă ar fi vrut să vie. Ce minunat era împodobită cărarea! Ce drum triumfal îi pregătise natura, Sandei!

De o parte și de alta a cărării tarba era crescută cam până la brâu. Print'însa florii nenumărate: un fir de iarbă, o floare. Meșter iscusit smălțuise câmpul, în culorile cele mai vii. Și, mai înalți decât iarbă și decât florile erau macii roșii ca sângele, care s'aplecău spre cărare ca într-o închinare... Și pe cărarea umezită de roua dimineții, soarele întindea covor țesut din fire de argint și de aur, pentru piciorușele de regină ale Sandei...

de O. NESCU

Sanda!

Ce inspirat a compus oare melodia acestui nume, pe care-l cântă cu atâta fanatism liniștea și singurătatea mea? Mă tulbură și mă ametește ca un alcool! S'a închis în mine ca un mister... Îmi simt cum crește în mine ca un rod și trăesc neliniștea bucuriilor pe care le aștept, care te ametește cu amăgiri... Oare numele Sandei nu-i o amăgire? Oare însăși Sanda nu-i o amăgire? Căci numai o amăgire poate fi atât de frumoasă, atât de dureros de dulce?

Sanda! o caut pretutindeni, în gând, în somn, în vis, în singurătăți, în liniștia... Alerg după lumina pe care o simt în apropierea mea, ca pe un fluid care mă stăpânește, mă conduce... El îmi poruncește pașilor, el îmi aduce neliniștea, tristețea, bucuriile, el îmi lipește târziu genele, după miezul nopții, el mi le deslipește, atingându-mi-le cu degetele umezite în roua dimineților...

Așa trec zilele una câte una. De când am cunoscut-o Sanda, am păsit pe alt tărâm, în vis... Și visul nu s'a sfârșit încă... Poate nu se va sfârși niciodată! Nici nu vreau să mă gândesc la o asemenea posibilitate... Dacă m'ași gândi, ar însemna că-i doresc sfârșitul...

Iată! Cântă iar numele Sandei! Unde? În mine? În cer? În depărtări? Dece mi s'au umezit ochii? Rândurile pe care le-am scris, s'au pierdut în ceață, s'au topit... Scriu aceste ultime rânduri, în clipa asta, fără ca privirile să le urmărească șirul... Poate că nici nu mai scriu. Mi se pare... Oare viața pe care o trăesc de la o vreme încoace, nu-i o plăsmuire a visului?...

I-am cerut Sandei o întâlnire. Am privit-o în ochi. A clipit. Cum s'au sbătut genele ei, ca niște arpiocare, ale unei păsări care cade!... S'a înroșit, parcă i-ar fi trecut prin minte tot ce se poate întâmpla în timpul unei întâlniri...

— Să ne întâlnim? s'a mirat. Nu ne întâlnim destul de des!

O priveam, dar ce cuvânt să folosesc ca să se înțeleagă cu câtă dragoste o priveam?

— Ți se pare că ne întâlnim prea des? am replicat eu, rănit.

Nu, nu mi se pare! N'am spus asta... Bine. Voi veni și mâine...

— Măine! Cât e până mâine? Un veac! O veșnicie!

A răș și s'a clătinat legănându-și ușor lujerul trupului. Mi-i dragă Sanda în răsățul ei mic, stăpânit, — mă inebunește...

— Și unde ne întâlnim?

— Unde? se miră iar și pleoapele i se ridică lin, ca două petale depe bobocul care înfloresce... Unde? Pe stradă...

— Nu, Sanda. Te rog... mâine vino pe câmp... Să fim singuri, singuri Sanda... Te-ai gândit vreodată la minunea asta?

Râde ca un sbor de fluturi în soare. Apoi, pe chipul ei, apare o umbră.

— Nu poți Mi-i frică! S'ar putea să ne întâlnim cu cineva...

I-am prins mâna, mâna ei mică și albă ca un pui de hulub, care se sbate speriat în pumnii mei...

— Lasă-mă, o să ne vadă cineva...

— Să-mi dai un răspuns, dacă mi-ai promis că vii... În aceeași clipă i-a apărut pe chip, scurt, ca o străfulgerare, lumina unui zâmbet, dar a pierit și'n loc s'a întins umbra tristeții, a paniceii...

— Dă-mi drumul că mă supăr...

Amenințarea a avut efect...

— Vii, nu? Măine la zece, lângă Casa apelor...

— Nu vin!

M'am ridicat. Tremur în mine, ca un plâns, toată tristețea celui refuz dureros. N'am mai privit-o în ochi. N'am mai simțit în palmă mângăierea catifelată a pumnului de hulub speriat. M'am ridicat.

— Bună seara, domnișoară Sanda! i-am zis și am plecat.

Tot drumul m'a chinat remușcarea pentru brutalitatea ambiției mele. Când am ajuns acasă, atinsese maximum de intensitate. N'am intrat. M'am întors. Am trecut prin fața casei Sandei. Numai o fereastră, în fund, era luminată... Ce tristă părea fe-reasta aceea! Poate Sanda plângea... Mi-am cerut estare, în gând...

A doua zi, de dimineață, m'am dus în locul în care, după Sanda ar fi vrut, ne-am fi întâlnit, așa fi avut una din cele mai mari bucurii... Dece oare Sanda n'a vrut să mi facă bucuria aceasta?

Era o zi strălucitoare de Duminică, cu soare mull, cu zumzet de albine, cu cântec de păsărele! Parcă

Sanda... întâiu m'a privit speriată, apoi a înțeles motivul bucuriei mele nebune și alerga după mine să mă oprească. Nu-și putea stăpâni râsul...

— Fii cuminte, Kiki! Stai!

Mănile ei nu m'ar fi putut opri în elanul ce mă cuprinsese. Dar m'a oprit amenințarea ei:

— Dacă nu te liniștești, plec!

M'am oprit speriat.

— Sanda, tu ești? Sanda! Sanda! Sanda! repetam cuvântul aproape în neștire.

— Nebunule, hai, fii cumnitate... Vezi, am venit...

— Îți mulțumesc Sanda, îți mulțumesc...

— Am mișcat pentru tine... I-am spus mamei că mă duc la biserică, și-am venit aici...

— Păcatul să fie al meu, Sanda! Sanda! Sanda!

Li repetam numele ca pe un refren al unui cântec și ea râdea-râdea și râsul ei era ca trilul ciocărliei...

— Stăm aici? m'a întrebat.

— Nu! Mergem... Aici ne poate vedea oricine...

Li arăt a treia cărare, care coborâu spre părau... Îmi întinde mâna, coborim... E cu pantofi cu tocuri înalte. Merge greu la vale. Se sprijină în mine. Nu mai văd nimic, numai pe ea. Ființa mea tresăltă. Li ating numai mâna, dar parcă ființele ni s'au contopit...

Mergem pe marginea părauului, pe cărare. Sălciile pletoase s'aplecă și ne sărută pe frunte. Câte un strop de rouă care încă nu s'a ridicat spre cer, ne umezește părul, ca un mîr... Apa saltă pe pietre și clipotește... Clipotește, susur, murmur... Parcă ne-ar vorbi de rău, cuiva. Sanda a găsit o vargă ruptă și, din loc în loc, se oprește, plesnește apa peste gură, apa sare în sus, boscorodește. Sanda râde și-ncepe să fugă parcă i-ar fi frică să n'o prindă... Trupul Sandei e mlădios ca trestia...

Căutăm un loc unde părauul e mai puțin lat, ca să putem sări pe celălalt mal, nu găsim... Ne hotărîm, sar eu întâiu, mă fixez bine pe picioare, mă prind bine cu o mână de o creangă aplecată a unei sălcii. Sanda întinde mâna, o prind, își face vânt. A sărit, a ajuns pe malul celălalt, dar sforțarea ei a împins în greutatea mea, malul se rupe și cad cu un picior în apă...

Ies mofuz, răcorit, apa îmi curge din încălțăminte, Sanda nu-și mai poate stăpâni râsul...

Întâmplarea m'a îndispus. Simt răceala apei în tot corpul. Ce întâmplare stupidă!

Sanda încearcă glume, ca să mă dispue, dar, văzând că nu reușește, se oprește.

— Eu îmi vinovată, Kiki, iartă-mă...

— Nu, nu ești tu vinovată, Sanda...

Îmi ia iar mâna. Atingerea și căldura mânei ei mă încălește dintr'odată... O privesc dintr'o parte, simt în suflet recunoștință și un elan cald pentru bunătatea și înțelegerea pe care mi-o arată. Dece nu am curajul să fac gestul, care singur ar putea să-i arate furtuna care mă stăpânește? S'o prind și s'o sărut! Nu, n'am curajul și sufăr. Îmi dau seama că atâta timp cât n'oi înțelege din purtarea ei că-mi dă permisiunea pentru asta, nu voi îndrăzni...

Apoi am intrat sub pelerina de umbră și răcoare a pădurei de aluni...

La ce se gândești, oare, Sanda? mă întrebam.

— La ce te gândești, Kiki? mă întrebă iar chiar în clipa aceea, ca și cum o putere telepatică i-ar fi transmis gândul meu. Am tresărit.

— Mă gândesc... nu mă gândesc la nimic... i-am răspuns, ca să-i dau un răspuns.

— Cum? La nimic? Ce gând aprinsese tristețea care pălăpăia în privirile ei?

— Sanda, nu-ți am spus... Așteptându-te, am scris ceva pentru tine... Numai pentru tine, Sanda...

— Zău, Kiki! Citește-mi-o! Citește-mi-o!

Mersesem pe o cărare în sus, pe sub acoperișul des al frunzelor, în semi-obscur. Acum copacii se răriseră și lumina cădea în fășii late aurii, învăluindu-ne ca într'un fum al melancoliei. Din loc în loc se luminau poenițe, în care, pe jos, erau întinse covorașe de iarbă crudă...

— Să stăm jos, să ne odihnim puțin și să mi-o citești...

S'a lăsat ea întâu. Rochița i s'a umflat și s'a rolit în jurul ei ca o umbrelă. Nu știam cum să mă așez, unde...

— Stai aici! Îmi arată locul chiar lângă ea.

Salbe de mărgăritare,
Vino'n crâng, să-ți dau în dar,
Când s'arde prin răzoare
Plânsul unui cânt hoinar...

Picure miros de floare,
Din salcâmi și din aluni,
Noi din razele de soare
Să-mpletim cu drag cununii...

Să le atârnam cu teamă
Pe-un șirag de funigei...
Auzi cucul cum ne cheamă?
Vino'n crâng... dece nu vrei?

Flori albaste de cicoare
Să-ți amîn în păr bălai,
Mână'n mână pe cărare
Gura-ți să sărut să-mi dai.

Auzi cucul cum ne cheamă?
Vino'n crâng, dece nu vrei?
Îți mai dăruiesc — ia'n seamă —
Lacrime și din ochii mei...

L-am repetat, am scos înfrigurat un petec de hârtie, un vârf de creion. L-am scris. L-am recitat. Vibra într'însul sufletul meu, ființa mea... Puteam să îl dăruiesc Sandei? Dacă l-ași fi avut aseară, așa fi convins-o mai ușor. Ce mirată va fi Sanda!

Starea de exaltare în care eram s'ar fi putut numai delir, dacă în clipa următoare nu m'ași fi convins că acest cuvânt trebuie atribuit unei stări mai puternice...

Mi s'a părut că aud un foșnet prin iarbă și-am ridicat capul. Am clipit des, am ridicat mâna și mi-am trecut-o prin fața ochilor... Am deschis ochii, am repetat gestul, ca să alung, să șterg vedenia... Dar degeaba... O vedeam pe Sanda venind spre mine, pe cărarea ornată pentru venirea ei. Mă văzuse că eram acolo, că o așteptam, și chipul îi strălucea luminat de bucurie, în soare. Macii se clătinau și-și plecau și mai tare pălăriile. Lanurile se legănau în adiere, ca niște ape. Scânteia în lumină, peste câmpi, pulbere de aur și argint... Fluturii pălădău în lumină, ca niște flăcări mici, cari se stingeau și se aprindeau... Păsărelele cântau imnuri pentru tinerețea noastră, pentru dragostea noastră...

În clipa aceea am simțit ce n'am simțit niciodată, ca o furtună năprasnică în simțuri, și, acum, când reconstitui, îmi pot da seama ce'nsemnă cuvântul delir și unde-i granița nebuniei, peste care mintea omului atât de ușor poate sări... Trupul omului e prea mic, prea strimț, ca să poată cuprinde năvala unei atâte de răscăltoare emoții... Am început să alerg, să sar în sus, să strig, m'am trântit pe jos, m'am rostogolit prin iarbă...

Cum s'a înțeles la noi arhitectura

(Urmare din pag. 1-a)

și relieful „pentru ocași”, așa în cât igheburile-pentru scurgerea apei fac fel de fel de colțuri, înghețuri iarna, pliesc, sânt imposibil de supravegheat. Am avut infiltrări de apă — trezând prin două etaje — până și la depozitul muzeului, din subsol.

Aceasta în anii normali, fără cutremure. Ce s'a întâmplat acum întrece ori ce imaginație, oricât de înclinată spre pesimism. Lucarnele coperișului și arcurile din fațada principală (toate perfect inutile) sânt unele de piatră masivă, din bucăți care au uneori aproape un metru cub dimensiune, ori din cărămidă și ciment, cu ornamente turnate tot în ciment, în care caz formază blocuri cănărind fiecare 2—3 tone. Coșurile, patrusprezece la număr, cântăreau și mai mult și se sprijineau în pod pe o zidărie dintr'o singură cărămidă, în lat. Nimic nu era fixat în nici un fel, iar pietrele lucarnelor se găseau în simplu echilibru, fără nimic care să le lege între ele și de clădire. La primele oscilații toate aceste blocuri de piatră și de ciment și-au pierdut echilibrul, s'au desprins, au căzut peste terase, de la cincisprezece metri înălțime, cu atâta putere în cât au spart planșul de beton, au rupt și au smuls sinele de fier care, la rândul lor, au zguduț așa de formidabil zidurile în care erau înfipte, încât mai toate s'au crăpat.

Astfel, tot dezastrul provine numai din neprevăderea arhitectului, a usuriiței cu care s'a achitat de însărcinarea lui. Un exemplu printre numeroase altele: ab un discor omnes. Dacă, în loc să se procedeze pentru a se lucra ochii s'ar fi construit mai simplu, mai sincer, mai logic, fără aventuri estetice, muzeul n'ar fi suferit nimic, căci temelii era solidă și zidăria principală rezistentă.

S'a scris mult, în ultimul timp, contra „blocurilor”; fără dreptate, credem noi. Casele cu numeroase etaje, „șgărie nori”, nu-s o invenție a timpului nostru, o producție „modernistă”, cum își inchipue cei care

A început să-mi bată inima mai tare. M'am așezat. Am scociorit buzunarele și am scos petecul de hârtie.

Sanda s'a tras mai lângă mine, ușor, parcă s'ar fi prelns. Voia să citească și ea. I-am simțit atingerea trupului și'n trupul meu parcă ar fi scociorit un vâtrau, o vâtra de jar.

Am început să citec. Mi-a atins umărul cu obrazul și fața cu părul ei. Am terminat poezia și ea nu s'a mișcat. Un timp. Nu m'am mișcat nici eu. Atingerea ei mă tulburase peste măsură. Apoi mâna ei s'a mișcat, s'a ridicat, a sburăt sbor mic, scurt, și s'a așezat peste mâna mea. Atingerea ușoară, parcă s'ar fi desprins o petaiță și-ar fi căzut... Îmi mulțumesc...

Nimic n'a fost mai frumos și mai tulburător, până atunci, ca tăcerea prelungă, care urmă acelei clipe, în care sufletele noastre s'au contopit într'o sfântă logodnă.

Apoi, ascultând o poruncă a clipei aceleia care n'avea să se mai întoarcă niciodată, m'am mișcat ușor, am tras mâna, și i-am cuprins mijlocul...

Liniștea era atât de adâncă, încât am auzit coaja gorunului de-alături plesnind. S'auzeau foșnete curioase prin iarbă. De mai de departe, de peste dealuri, ajungea până la noi, silns, parcă ar fi urcat dintr'un hâu, clopotele dela o biserică a unui sat...

Sanda și-a sprijinit de-a-binelea capul pe umărul meu. Mă pătrundea parfumul părului ei, al întregii ei făpturi, ca o vrajă. Nu îndrăzneam să mă mișc, să nu stric vraja...

Și, după un timp, Sanda se mișcă și se lăsa în iarbă, pe-o parte, cu capul sprijinit pe braț. Buclele i s'au răvășit pe față. I se vedea, mic și roz ca un frag, lobul urechii și gâtul alb...

Poate că dincolo de desimea părului, ochiul ei mă privea și aștepta. Ce?

Simțeam un tremur, ca o adiere, în tot corpul...

O privesc, mă'ndeamnă un gând, m'ablec...

Buzele mele n'au atins pielea. M'am ridicat. M'am luptat cu mine, pentru o hotărâre...

Mâna Sandei s'a mișcat. Își dă părul la o parte de pe față, deschide ochii și râde, apoi îi închide iar. Simt așteptarea ei, atingându-se, învăluindu-mă ca un fluid.

M'am aplecă brusc, buzele mele i-au atins urechea, au sărit pe gât, pe păr. Li prind capul în palme, îi întorc fața în sus, îi sărut ochii, gura, gura Sandei, gura pe care visasem atâta s'o sărut...

Stă nemiscată, îi simt ardeala trupului în sărut. O simt și puțin speriată de atacul meu brusc, încom. E în ea spăzma copilului care nu știe ce-i, ce va mai fi...

În jocul acela, vremea a trecut ca un vis...

Am plecat când soarele s'a urcat sus, în mijlocul bolții smălțuite în albastru. De sus avea o perspectivă mai vastă... Ce indiscret privea în poenița noastră!

Ne-am despărțit în locul unde ne întâlnisem: lângă Casa apelor. Pe când se îndepărta, mai întorcea capul, din când în când, râdea și-mi făcea semn cu mâna. O priveam în extaz, nemiscat...

Soarele înfierbântase câmpul și, aerul tremura ca o apă mișcată de adiere...

Și, dintr'odată, Sanda intră în ceață, mai strălucit un timp ca o pată luminoasă, pe care am mai putut-o urmări cu privirile o clipă, apoi se stinse...

Sanda! Sanda! am strigat-o...

Am deschis ochii mari. Privesc nedumerit în jur, e și spaimă în atitudinea mea. Pipăi masa, scaunul, caietul. Da, sunt trează!... Dar ce-a fost? Când m'am întors?

Îmi vine să râd, dar sufletul mi-i plin de tristețe, mă doare. A fost un vis, doar un vis. Amăgire! Un vis al dorințelor mele. Și, totuși, cât de vie a fost fiecare imagine! Mai simt atingerea mânei Sandei! Parfumul ei. Sărutul ei îmi frige gura...

Privesc iar în jur. Sunt în odăița mea, în odăița întunecoasă și tristă așteptată, dar în care acum ard de o lumină, ca un nimb. Lumina aceasta isvorăște din pereți, din lucruri și mă învalue și mă stăpânește ca o vrajă...

Sanda a aprins candelă sfântă în camera mea...

profesează o „dumnie” pentru tot ce e modern. Ele au apărut în evul mediu. Ce „șgărie nori” mai impunător și mai autentic decât catedralele gotice? De altfel America, de unde ne revine această arhitectură, nu numai că s'a inspirat, dar a imitat în orașele sale (mai ales la New-York) construcțiile ogivale. Nici o altă formă de casă nu corespunde mai bine nevoilor locuitorilor din orașele mari, decât tocmai „blocul”. Confort ieftin, igienă puse la dispoziția oricui, posibilitatea de a închide într'o rază mică a orașului sute de mii de locuitori, deci, din punctul de vedere edilitar, de a curăț și străzile, de a le lumina, de a le canaliza mai ușor și mai puțin costisitor. În America însă, și pe unde se mai construiesc blocurile, se iau măsuri de precauție, care nu s'au luat nici pe departe la noi. Și totuși, în afară de cazul nenorocit de la Carlton și de încă câteva excepții, clădirile noi și înalte au rezistat relativ mult mai bine ca celelalte. Enorma construcție a Căilor Ferate, cea din fața Ministerului de Finanțe nu s'au clintit și nici palatul Telefoanelor, în timp ce nenumărate ziduri cu un etaj sau două (nu mai vorbesc de mahalale, de Panclu, de Câmpina de Focșani), sânt într'o stare lamentabilă. Nu spiritul în care sânt concepute blocurile e de vină, nici chiar forma lor simplificată, ci lipsa de prevedere a autorităților, calitatea mediocră a materialului, neglijența, indulgența (ca să nu zic altfel) a serviciilor municipale. În plus, pe viitor va trebui ca în casele de sarcini să se prevadă posibilitatea cutremurelor, care sânt dese și de multe ori catastrofale în regiunea noastră, ceea ce se uitase. Când citești azi lista cutremurelor, întâmplare numai în ultimii o sută de ani, de la 1838 încoace, îți dai seama de greșeala ce s'a făcut tratându-le ca elemente neglijabile.

Prof. G. OPRESCU

Vitrina Europei CRITICA LUI IBRĂILEANU

AL XIV-LEA CONGRES NAȚIONAL DE FILOSOFIE.

S-a ținut la Florența în Octombrie; ca un congres al celor ce se preocupă de aspectele vieții și de rosturile lor adânci, a demonstrat odată mai mult necesitatea aderenței gândirii la actualitate. Deschis în împrejurări îndestulătoare de grele pentru Italia, congresul conștient că „e azi o mare răspundere să fii italian” — după vorbele lui Balbino Giuliano — s'a ținut în marginea conflictului actual, și a posibilităților Fascismului de a da lumii sensul unei vieți noi, după dezastriul definitiv al democrațiilor. „Caracterul esențial al culturii italiene, a spus Balbino Giuliano, este virtutea de a păstra unduirea dramei existenței, fără să-i exaspereze contrastele. ba chiar încercând să-i împace termenii opuși în armonia superioară a unei idei. Umanitatea este astăzi la o cotitură și Providența a încredințat Italiei misiunea de a vedea o nouă împănare, adică de a da principiul unei noi civilizații”. Mai târziu vorbele președintelui Institutului de studii filosofice italian, au fost spusele Ministrului Giuseppe Bottai: „Totmai pentru că o filosofie care ar ignora viața nu mai are sens pentru noi, tocmai pentru aceasta — a spus Ministrul fascist — apare absurd ca filosofii să ignoreze o revoluție ca cea fascistă. Dar nu mai puțin absurd ar fi să se pretindă ca statul fascist să ignoreze filosofii; adică să se dezintereseze de opera lor”.

„Revoluția Fascistă e, atunci, a-luata firească a unei filosofii care vrea să vadă pe fruntea omului, semnele demnității sale spirituale.”

Cineva a definit acest congres de războiu, ca un congres de împăcare a filosofilor: „Congresso della conciliazione”: e pentru prima dată, într'adevăr, când au fost adunați laolaltă reprezentanți ai aproape tuturor curentelor gândirii speculative în vigoare azi în Italia.

Concordia e, cum comentează undeva Armando Carlini, mai mult a sufletelor și a aspirațiilor comune, decât a doctrinelor, care au izbucnit mai evidente în punctele lor deosebitoare.

Gentile și-a apărut „actualismul” său împotriva diverselor interpretări inadecuate. Orestano a vorbit despre „Limba și cuvânt”, discutat apoi de Gemelli, Devoto, Stefanini, Redano, Filiasi, Carcano, Olgiati, Colò, etc... Tarozzi, Ermilio Troilo, Resta, Vicini, Guzzo, Abagnano, Bondonini neoscolastică, Bongioanni, Banfi, Bozzetti, etc., au susținut pe rând teme în legătură cu „critica față de ontologism”. „Curenții filosofice contemporane: existentalism, voluntarism, spiritualism”.

O fără în care se țin congrese de filosofie în împrejurări ca acestea prin care trece în momentele de față, și care se poate bizui pe niște a celea citate mai sus, nu e, desigur, o față care să nu fie în stare a reda, măcar unei părți din Europa, civilizația, cel puțin parțial.

Italia nu poate rămâne de azi înainte în umbră. Căutatea excepțională a fiilor săi o obligă să se dăruiască lumii sârăcite de sens omenez, de după războiul acesta care mult nu mai poate dura.

RADIOGRAFIA GRECIEI MODERNE

e o întreprindere care ar putea fi bănuită de parțialitate, dacă autorul ei, Pirro Marconi, deși italian cum îl arată numele, n'ar fi întreprins-o în timpul studenției sale la Atena, pe vremea Marșului asupra Romei, acum 19 ani adică.

Devenind apoi celebrul arheolog pe care-l cunoaștem, Pirro Marconi, profesor la Universitatea din Napoli, președinte al Academiei de Belle-Arte etc., moare în Aprilie 1938.

Buna credință nu i se poate pune așa dar la îndoială. Dar asupra articolului său din „Nuova Antologia”, Nr. 1648, vom mai reveni.

SORACTES

incriminat nu conține în realitate nicio exagerare.

Odată limpezită chestiunea aceasta de detaliu, să pășim la o de aproape examinare a afirmațiilor d-lui Apostolescu. Cum spuneam, a-sa, trăind în tovărășia îndelungată a operelor lui G. Ibrăileanu, credea că planează o nedreptate asupra acestuia când este privit ca un critic literar dogmatic și vrea să socotească la lumină adevărul. Eu însumi am trăit în vraja subtilității din paginile acestui critic o lungă vreme și am rămas cu o deosebită prețuire pentru scrisul lui. Totuși, dacă Platon mi-e prieten, mi-e și mai prieten adevărul, așa că se cuvine să lămurim lucrurile, cu atât mai mult cu cât d. Apostolescu imi impută indirect că nu l-am privit pe criticul ieșan, așa cum îl socotește d-sa, ca pe unul care nu subordona critica literară poporanismului. Scrie d. Apostolescu: „Prin urmare, în ordine politică, putea să ceară datorie pentru țărani; când era vorba, însă, de literatură nu cereau, desigur, decât sentiment. Indiferent însă de atitudine opera nu va fi scăzută cu nimic în ordine estetică. Trebuie înțeles de aici adevăratul poporanism, care nu este categorie estetică ci una morală, subordonată valorificării estetice”. Și din nou cred că se înșală.

Nu voi intra în discuții prea a-lambicate. Ar fi să repet lucruri spuse în alte locuri sau, ispitit să aduc întregirile pe care întâmplarea, dorința de a vedea mai adânc și oarecare experiență în plus mi le-au relevat, să dau o amplasare prea mare articolului acesta. Sunt însă de amintit câteva texte care vor face zadarnică o desbatere plină de abstracțiuni. Vreau să arăt a-nume că în poporanism, tetric, cel puțin până la 1916, totdeauna literatura a fost subordonată poporanismului. La Evenimentul literar (nr. 12, 7.III.1894) C. Sărăceanu scria în Ce cerem dela artiști: „Conștiința acestor datorii (către țărânie) ne va călăuzi în activitatea noastră pur literară, în aprecierile și judecățile noastre”.

(Urmare din pag. 1-a)

Dacă d. Apostolescu imi va spune că Sărăceanu nu era Ibrăileanu, îi voi da un text din C. Vraja, care era Ibrăileanu: „arta este o armă de clasă...” (Inrăurirea artei, E. L. nr. 9, 14.II.1894). Iar dacă va pretinde că acestea sunt lucruri vechi, voi veni cu unele ceva mai recente.

În revista Curentul Nou (nr. 2, 15.XII.1905), Ibrăileanu a publicat articolul Doi critici și mai mulți scriitori, din care reproducem următoarele afirmații categorice: „Să nu se creadă... că am fi de părere că o operă de artă nu trebuie judecată din punctul de vedere al concepțiilor morale, mai just: din punctul de vedere al concepțiilor asupra vieții; că opera de artă e morală prin definiție, cum susține, de pildă, d. Maiorescu în studiul d-sale despre Caragiale. Credem tocmai din potrivă: că concepția asupra vieții este chiar condiția estetică a opere de artă” (p. 81-82). Așa dar, avem nu subordona poporanismului, „valorificării estetice”, cum susține d. M. Apostolescu, ci, din potrivă, concepțiile asupra vieții, adică raportul lor favorabil sau nefavorabil cu poporanismul, condiționează esteticește opera de artă. Lucrurile merg însă mai departe. Ibrăileanu continuă, în același articol: „Artistul ilustrează întotdeauna în opera sa o concepție asupra vieții și ceea ce mă interesează... nu este în realitate subiectul sau banala întâmplare istorică, ci atitudinea scriitorului, față de viața zugrăvită. Întrebarea mea capitală e: ce spune, ce are de spus, cum privește scriitorul viața. Cu alte cuvinte, ceea ce e esențial e atitudinea scriitorului față de opera sa...” Iar în Viața Românească, în articolul „Reproducerea” realității (1906, nr. 5, p. 304—305), scria: „Artistul e un om, un om mai puternic decât noi, cu preferinți și cu sentimente mai adânci decât noi, — și — încă odată! — nu numai că ne vom permite, dar vom socoti ca o datorie a noastră să-l întrebăm ce fel de om e, — să vedem ce „realitate” îl atrage și cum o apreciază. Că preferăm un vir dicendi peritus — este și acesta mare lucru: talentul — pe un vir bonus dicendi peritus, — așteptăm încă pe acela care să ne-o repropo- ze” (p. 305).

Prin urmare, nu numai că d. M. Apostolescu a exagerat, dar este cu totul alături de adevăr. Ibrăileanu, în articolele din Curentul Nou și din primul an al Vieții Românești, în deosebi, adică atunci când așeză bazele estetice ale literaturii poporaniste, afirma fără reticență că pe primul plan al interesului unui critic față de opera de artă trebuie să stea (nu realizarea artistică, așa cum am pretinde noi azi) judecarea atitudinii scriitorului față de realitatea care servea de model operei sale. El socotea ca esențial pentru critic să-și dea seama nu de cantitatea de artă din operă deci, ci de elementele ideologice care ar trăda atitudinea artistului față de subiectul său, ceea ce ne situază cam la antipod față de „subordona valorificării estetice”.

Ținând seama de aceste afirmații ale criticului dela Viața Românească, în studiul meu amintit, am scris că în felul acesta, chiar dacă se spune că nu este vorba de a se cere scriitorilor să privească anumite categorii sociale în chip favorabil, ci numai se constată atitudinea acestor scriitori, în realitate se pretindea indirect să se creeze „în sensul constatărilor care aduc consacrarea operei”. Astfel nu afirmam că Ibrăileanu vreodată ar fi „întrebunțat criteriul poporanist ca să salveze o carte proastă”, ci pur și simplu că numai pe linia unei anumite atitudini morale putea găsi criticele opere de mare valoare. „Va să zică cereți artistului să fie moral?” — presupunea Ibrăileanu că ar fi întrebare, în cursul argumentației sale din Probleme literare. Și răspundea categoric: „Nu cerem, dar ne pare rău cînd nu e”. (V. R. 1906, nr. 8, p. 223). Aceasta este, cred, o limpede îndrumare și o cerere... aproape directă.

Cred că prin aceste rânduri, în care n'am vrut să mă extind la analiza amănunțită a fiecărui detaliu, mulțumindu-mă cu câteva citate suficiente de elocvențe, s'a limpezit chestiunea în discuție și s'a văzut destul de lămurit care a fost doctrina estetică a poporanismului și atitudinea teoretică a criticului G. Ibrăileanu. Spér că d. Aposto-

lescu va cădea de acord cu mine, care rămân la punctul de vedere din Ideologia literară poporanistă. Dacă însă d-sa nu și-a conturat bine intenția și a vrut numai să mă convingă că, în practica sa, Ibrăileanu nu și-a pierdea „luciditatea estetică”, nu voi face altceva decât să regăsesc un pasajiu nu al unei note de subcol ci din chiar concluderile cărții mele: „...cu toate acuzațiile ce se aduceau poporanismului de incompatibilitate între ideologia sa literară și admirația pentru literatura unui Baudelaire. Proust, se recunoștea drepturile artei. Meritul se răsfrânge în întregime asupra iubitorului de literatură G. Ibrăileanu, sufletul doctrinei literare poporaniste, care deasupra idealului social a pus, în practica sa și în atitudinea revistei ce conducea, o remarcabilă preocupare de artă” (p. 141).

Acum sunt sigur că nu mi se va mai putea imputa nimic și se vor conveni că nici n'am greșit, nici n'am exagerat. Sunt bucuros că nu e nevoie să revin asupra celor scrise acum câțiva ani, dar, dacă așa fi fost convins că mă înșelasem, cel dintâi aș fi recunoscut-o.

G. C. NICOLESCU

1) Ca să verifice mai ușor această afirmație mai adaug aici următoarele texte din Ibrăileanu: „Un scriitor, cu orice om, are o atitudine în fața vieții, un mod de a concepe, un mod de a aprecia valorile morale” (Curentul Nou nr. V, p. 83). Și (în „Morală” în artă, V. R. nr. 2, 1906, p. 307): „Atitudinea de antipatie pentru rău vom numi cu un nume general atitudine morală, atitudinea morală de antipatie pentru lipitorile satului o vom numi cu un nume special: poporanistă, căci implică atitudinea de simpatie pentru țărânie”.

2) Pentru a limpezii definitiv poziția teoretică falsă în care se afla Ibrăileanu, e suficient să relev că, în articolul Probleme literare, o bună parte din pedoaria sa se întemeiază pe afirmațiile criticului „Cei mai științific, cei mai obiectivi”. Taine, al cărui dogmatism azi nu mai este o tălmăcitură pentru nimeni, care arăta că „toate celelalte fiind egale, opera care exprimă un caracter bine-făcător e superioară aceleia care exprimă un caracter rău-făcător”. Ibrăileanu era atât de convins de aceasta, încât chiar argumentase: „un subiect luat din marile probleme ale vieții nu e superior esteticește unuia luat din chibburile vieții”. (Afirmația din urmă se pretează la o foarte subtilă discuție. În orice caz însă, problema nu se pune, așa cum făcea criticul dela Viața Românească, pe terenul moralității și nici pe al separării fondului de formă).

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

Iți amintești, Menalc, că deunăzi pe când desbăteam după obiceiul nostru, Soractes ne-a intrerupt ca să ne întrebe dacă citisem o carte, de curând apărută a distinsului eseist Ion I. Cantaeuzino, în care sunt analizate o seamă de probleme teatrale de cel mai mare interes. Și, fiindcă laudatul aduse de noi opere a celui tânăr și excepțional autor, opunele o rezervă ce nu-ți presă în fire, te rog azi stăruitor să-ți dai pe față întregul gând. Spuneai, dacă bine îmi aduce a-minte, că nu e lesne să formulezi o părere echitabilă asupra unui autor după citirea unei broșuri de 35 de folii, dar cu aceasta te învinuiai singur că n'ai citit niciuna din operele sale. Înghăduie-mi așa dar, Menalc, să-ți completez informația în ce privește activitatea beletristică a domnului Ion Cantaeuzino.

Tânărul autor al broșurei de bogate sugestii, „Contrapunet Teatral”, a mai dat la iveală în trecut trei volume de eseu și trei piese de teatru, dintre care una patriotică, „Drirdri”, a fost reprezentată pe scena Teatrului Național în stagiunea anulului 1934, și pe care de n'ai văzut-o, nu știu ce scuză ai putea aduce afară doar că în acel timp vei fi fost departe de țară, colindând străinătățile în căutare de noul desăfârși artistic. Trebuie să știi, Menalc, că de copil încă, Ion Cantaeuzino scria, ca Plutarh, ca Ovidiu, ca Stendhal, un „De Amore”, tipărit în tiraj limitat, ce, bine înțeles, s'a epuizat foarte repede. Celelalte opere sunt „Note pentru azi”, „Uzina de Basme”, „Hai să fim fericiți” și „Republica Femeilor” — cărți nici mult mai subțiri nici mult mai groase, ce e drept, decât „Contrapunet Teatral” — ce totuși au făcut destulă valvă în timpul lor. Ar fi cutezător să încerc, în aceste praze puțin rânduri, să analizez toate aceste opere; și le-am semnalat numai cu să poți să-ți interesezi judecata asupra tânărului autor al Contrapunetului Teatral, mărginindu-mă azi să-ți arăt ceea ce m'a interesat mai mult în acest din urmă eseu.

În primul rând nu te-a încân-

tat ideea autorului de a se lăsa călăuzit, în alcătuirea acestui eseu, de un gând muzical? Căte se desfășoară armonios ca o simfonie, deschizându-se cu un „Preludiu”, urmând cu o „Temă” o „Fugă”, câteva „Variațiuni”, încheindu-se cu un „Final”. Mi se pare aici o foarte subtilă intenție: aceea de a sugera cititorului, din capul locului, ideea îngemănării dintre toate artele. Ultimul să spun că titlul însuși al plachetei ne-a îmbiat să ne încordăm atenția dinaintea unui subiect de totală maturitate. Și încă ceva m'a încântat: este cuvântul introdus în care autorul măturiseste că n'are pretenția de a rezolva problemele teatrului de azi, chiar când soluția lor e sugerată. Mi-a plăcut întotdeauna parfumul expresiei. Tămăioare de modestie cu care mulți scriitori valoroși își presară opera spre a nu jigni sensibilitatea cititorului, căci este limpede că eventuala sugestie a unei soluții echivalează cu rezolvarea chiar a problemei.

În „Preludiul” său, autorul speculează în câteva paragrafe armonioase ca niște liederuri asupra noului său sistem de Bele-Arte, la capitolul despre Teatru. Ni se lămurise în acest seurt „Preludiu” adevărata esență a Teatrului: asupra acesteia autorul va reveni într'un alt capitol fără însă a o mai adânci.

„Temă” despre criza teatrului ne introduce în miezul subiectului. Autorul, bun dilectician și om de știință — căci e și filosof și medic psihiatru — face un interesant paralelism între criza în înțeles biologic și criza psihologică, aplicate acestui „organism viu” ce este teatrul. Și aici autorul se mulțumeste doar să sugereze, să schițeze, deși ar fi avut prilej de subtile analogii, putând bunăoară să compare reprezentările teatrale cu alimentele de care are nevoie orice organism ca să viețuiască; sau pensionarea actorilor, cu funcția eliminatorie ce și ea constituie unul din caracterele ti-

pace ale vieții animale. Insfârșit, și pe scurt, nu se poate tăgădui că organismul-teatru fiind „în criză”, ar putea chiar să moară depe urma ei. Constatarea ar putea fi de-a dreptul alarmantă dacă tot autorul nu ar- ar li-niștri dovedindu-ne cu aceiași sadrăvna dialectică ce ne îngăduie răspuns valabil, că teatrul nu poate muri. Iată silogismul: „Teatrul este o artă, ori o artă nu moare, deci teatrul nu poate muri”. Nu-mi inchipuiesc de fel, Menalc, ce obiecție vei putea aduce acestei afirmații. Nu cred că vei fi intr'atât de paradoxal spre a susține că de-a-lungul veacurilor vreo artă va fi dispărut? Sau poate, dibaciu cum ești la găsirea călelului vulnerabil, vei argumenta că tocmai arta dialectică a murit... Sau chiar arta de a scrie românește? Pe aceste căi de fantazie nu am competența să te urmez, Menalc, și mă dau dinainte bătut. Pentru acelea cuvânt sunt silili să trec într'o fugă și asupra „Fugiei” despre esența teatrului”, căci întotdeauna am fugit de aceste metafizice noțiuni. M'am oprit numai la interesanta teorie a „lălezării teatrului”, cu totul nouă pentru mine pe care autorul o sintetizează într'o lămuritoare formulă când scrie: „Dela o esență aparte, de natură spirituală și quasi mistică, teatrul s'a sublimat, astfel, tot mai strâns în imediat”. (Pag. 21).

Însă din întreaga simfonie ce-o alcătuiește acest prețios volum „Variațiunile” m'a deștălat cel mai mult. Și este firesc, dacă-i băgat de seamă că aici autorul dezvoltă o seamă de idei ale demofunetii noastre „Cronici-paradoxale”, bunăoară definiția „talentului” ce, ni se spune, „este o sumă de daruri de ordin organic tehnice, dobândite de orecine printr'un exercițiu bine condus”. (pag. 46, 47). Bine înțeles că acest talent este „condiționat de o oarecare inteligență și de o oarecare doză de bun simț”.

Sunt bucuros, Menalc, că îmi

este dat chiar post mortem să-ți mai opun un citat cu greutate în sprîjinul celor susținute atunci de mine. Într'o altă problemă, aceea a culturii, ce alcătuia însăși canavaua desbaterilor noastre, mă întâlnesc iarăși cu autorul Contrapunetului, care însă aduce o contribuție mult mai bogată decât a mea când recomandă autorului „o documentare de ordin științific în special din domeniul psihologiei patologice”, din care, o știți, teatrul contemporan se alimentează cu prisosință. Iți inchipui ușor cât trebuie să fi lipsit această cultură patologică a actorilor de pe timpul lui Molière, când știința psihiatrică încă nu se ivise!

În cât privește destinul teatrului, autorul propune în al său „Final” două soluții pentru a-l reînnoi: poezia textului dramatic și căutarea „unui amestec de veridic și natural dus la extreme”, ceea ce îl va menține întotdeauna deasupra concurenței lui său, cinematograful, și va delimita domeniul și-l va asigura „viața și succesul” permanent.

Sânt în totul și aici de părerea tânărului autor, astfel că până la sfârșit „Contrapunet Teatral” m'a dus pe drumuri noi, și nu pot decât să nădăjduiesc că d. Ion Cantaeuzino nu se va opril aici. Dar care sunt părerile tale, Menalc?

MENIP

Mă întrebi, Menip, care-mi sunt părerile — cu aerul, subînțeles — dacă-mi dai mâna să-ți răspund? Iți inchipui poate că stăruindu-ți pe care mi roși să-mi dau pe față „întregul gând” mai poate lăsa vre-o îndoaială asupra ispiririi pe care a-bia o ascunde? Haide, haide, înmănușatele și cățelulule Menip, spune-mi, ce ai cum nimeni nu ne-ar auzi, ce ai de gând să faci cu gândul meu întreg?

Flindăc știi că sunt un profan muzical și că în ignoranța mea nu mă sprîjin decât pe acel onest bun simț cartesian, care-îl cel mai bine distribuîl între semenii noștri, mă provoaci, în văzul lumii și cu o competență... muzicală pe care n'aveam cum să o bănuiesc, la o discuție despre cartea unui om de teatru, intitulată subtil, cu o nuanță de ermetism ce pare că vrea să în-lătură dintru-neput pe neini-fiați: Contrapunet teatral. Dar mult n'a ținut sfiala aproape sa-

cră cu care ne-am apropiat de acest op. Am aflat chiar din lectura primei pagini, cu o satisfacție aproape necuvincioasă, că autorul „Contrapunetului teatral” face... proză, adică ceva care nu se prea deosebește de ceea ce măcinăm și noi, la moara noastră, în aceste paradoxale sau neparadoxale tafaișuri.

Așa dar, Contrapunet teatral este o carte de proză. Și încă, proza de idei, — aceste ciudate inchipiri fără chip ale minții noastre, care se fugăresc, neostenite, în căutarea poate tot a unor himere: adevăturile. Este anume „însemnarea, unduioasă ca și gândirea, a câtorva idei despre teatru” — precizează cu o grațioasă cochetărie, autorul însuși.

Acum, mă întreb Menip, dacă tu însuși te-ai ostenit cătuși de puțin să urmărești în toate meandrele, firul gândirii autorului și mă tem că n'ai străbătut decât „a vîng o'iscură” — în fugă, cum singur măturisești — un peisaj pe care totuși pretinzi să-l configurezi cu o minimă aproximare, doar dintr'un calambur.

Știu că e cel mai practic și mai practicat fel de-a face pe înțelesul autorului—acela al trecerii în fugă,— dar la seama, Menip, să nu cazi în ispită de-a judeca pripit ceea ce crezi că ai înțeles din fugă. Adu-ți aminte vorba Domnului Teste: „Qui se hâte a compris”. Ești prevenit deasemeni împotriva acelei dispoziții sufleteste euforice pe care ne-o provoacă prilejul de a gândi repede, cu o sprintărie ușurintă dar și cu necontrolată ușurătate. Nu era oare. Tainele ei însuși, migălitouri sistematice și conștiincioase, care scria undeva: „Penser vite c'est une fete pour l'esprit”? Sau poate crezi, Menip, că ești mai îndreptățit ca oricare din oaspeții acestor colocvii, să-ți oferi a-semenea sărbătorești prilejuri, de a gândi repede, în toate zilele săptămânii? Odată pe săptămână e Duminică. Dar bine știi — sau ar trebui să știi, măcar — că trebuie să ostenim în celelalte zile, lucrătoare, ale săptămânii, ca să putem ieși la sfârșitul ei într'o haină cucuincioasă, de sărbătoare.

Am citit „Contrapunet teatral” pe îndelete, așa cum probabil l-ai și scris autorul, după ce mai înainte cartea a fost „încet gândită, gingaș compănită”, cum ar spune poetul, în miezurile și sucurile ei diverse.

Am întârziat cu deosebire și cu folos, la paginile în care autorul subliniază cu multă îndreptățire, valoarea „edificatoare” a

spectacolului, sinteza emoțională și artistică totdeodată, pe care o realizează teatrul.

Am reținut mai ales observa-rea prețioasă a infinitei perspective sufleteste pe care o deschide spectatorului cuvântul rostit pe scenă, acea descătușare a lui de orice contingente materiale, care face ca „dincolo de cuvânt să existe în fiice clipă o altă sugestie și o altă virtualitate”.

Iată, Menip, fragmentul ce cuprinde într'adevăr „însemnarea, unduioasă ca și gândirea”, despre esența teatrului și asupra căruia, la rândul meu, te rog și tu stăruitor să meditezi câteva clipe, atâtea câte-ți vor fi de ajuns ca să-ți trași sufletul — cum se zice popular — înainte de-a o rupe din nou la fugă: „Cuvântul scris, al literaturii, poartă în sine începutul și sfârșitul său. El trebuie să spună totul, să evocoe totul, să presintă totul”.

Spre deosebire de literatură, — legată astfel etimologic de litera textului, — teatrul se apropie mai mult de viață, fiindcă, pe scenă ca și în viață, cuvântul are limite.

Sunt stări sufleteste, abia presimțite, pe care cuvântul le strivește. Dar care înfloresc într'un gest, într'un surâs, într'un suspin, într'o tăcere.

Sunt momente, imponderabile, în care atmosfera de legătură sufletestească între scenă și sală se rupe sub greutatea cuvântului. Ca să dăinuiească, trebuie în clipea aceea jăștura fără greutate a muzicii.

Sunt, în sfârșit, momente în care exaltarea vitală este atât de încordată încât nu se poate exprima nici chiar prin strigăt. În clipele acestea spațiul scenei oferea locul pentru destinderea expresivă a dansului.

Astfel, scena — univers în miniatură — poate cuprinde toată gama ascendentă a exprimărilor, desprinsă din inerția tirană a cuvântului, apropiate de ritmica alternantă și complexă a vieții...”

Totuși, Menip, nu-ți voi ascunde o nedumerire pe care mi-a lăsat-o lectura paragrafului ultim din fragmentul transcris deasupra. Am reținut descrierea, cu o remarcabilă de sugestivă, a creșterii în expresivitate, care face ca la un moment dat, cuvântul să fie neputincios pentru a exprima intensitatea acțiunii dramatice. Fără îndoială, că în imaginea scarificată pe care ne-o sugerează autorul „Contrapunetului teatral” despre acțiunea pe scenă se poate inscrie la un moment dat și „inerția tirană a cuvântului”, dar cu mai multă îndreptățire cred că accentul ar trebui pus tocmai pe funcțiunea

liberatoare a cuvântului, în teatru. Se petrece, în timpul spectacolului, o alchimie subtilă, o transmutație a valorilor aparținând artelor pe care le îmbină teatrul: simbolurile acestor arte comunică între ele, în temelul esenței lor comune, pe care teatrul ne îngăduie, mai mult de cât oricare altă manifestare a spiritului omenez, să o presupunem.

Iată marea revelație, mesajul excepțional pe care-l imbie spectacolul:unitatea originară și esențială a tuturor manifestărilor noastre spirituale, a căror diversitate aparentă ca mijloc de exprimare aparținând diferitelor arte, nu poate totuși să ne deruteze. Teatrul mai mult chiar decât muzica — pe care spectacolul o integrează în structura sa la-untrică — cred că poate fi numit cu vorbele lui Paul Valéry „l'écriture de l'homme complet”. Teatrul îmi pare a fi cu adevărat expresia deplină a omului.

Dar, din prilejul acestei înțelegeri despre esența teatrului se ivește o nedumerire a noastră: omul întreg pe care-l exprimă teatrul este negreșit omul liberat din constrângerile și conțințele vieții sociale, ale vieții care împuținează și sărăcește pe om de omenezul din el. Autorul „Contrapunetului teatral” socotește însă că expresia deplină a teatrului, universalitatea lui față de parțialitatea mijloacelor de expresie pe care le folosesc celelalte arte, îl apropie „de ritmica alternantă și complexă a vieții...”

Constatarea e reluată și accentuată în pagina următoare, cu o stăruință în revenire care ne sporește nedumerirea: „Orizontul spectatorului, necăutat lărgit în perspectiva cuvântului, se apropie cu atât mai mult de viață, cu cât semnificațiile textului se stratifică pe mai multe planuri”. Se apropie de viață, — vrea să spună, neindolnic, că spectacolul înregistrează, refrânge sau măcar mimează viața. Dar viziunea pe care o propune teatrul, ca și aceea a poetului, a compozitorului sau artistului plastic înseamnă o depășire a vieții, o transfigurare a ei; atunci însă teatrul nu amintește viața, nu e evocă, necum să se apropie de ea, ci dimpotrivă, se îndepărtează.

Dar, cu părere de rău, sunt nevoi să mă opresc aci, în punctul tocmai de unde în-trevăd Menip, prilejul începerii unor pasionante desbat-uri asupra raporturilor între artă și viață. E numai unul din multimele aceluia pe care le oferă lectura „Contrapunetului teatral”, cititorului nu prea grăbit. MENALC

